

Skötselplan för Täljövikens stränder och vatten

2019-06-18, rev. 2022-05-11 | Antagandeverision

Förord

Av Michaela Fletcher, infogas vid antagande

Sammanfattning

Naturen kring Täljöviken är värdefull, inte minst de strandängar som finns närmast vattnet. Strandängarna runt Täljöviken är ett av länets största sammanhängande strandängsområden. Området präglas av tidigare och nuvarande hävd och åkerbruk, men delar har bitvis växt igen under perioder av minskat bete. Täljöviken utgör en viktig miljö för fågel- och fiskliv.

Syftet med skötselplanen är att återskapa, nyskapa och sköta ett landskap med höga natur- och kulturvärden såväl på land som i vatten samtidigt som området görs mer tillgängligt för besökare och fungerar som ett attraktivt rekreationsområde för allmänheten. Målet är att Täljöviken även i framtiden ska utgöra ett naturområde som bidrar med viktiga livsmiljöer för de skyddsvärda arter som förknippas med områdets olika naturtyper samt utgöra en vacker och omväxlande del av innerskärgården. Syftet är också att säkerställa framtida skötsel av planområdet. Ett viktigt syfte är också att säkerställa att arter som skyddas av artskyddsförordningen inte påverkas negativt av detaljplanen för Näsängen.

Att hålla landskapet öppet syftar också till att förstärka och tydliggöra områdets kultur- och skönhetsvärden med ökad betydelse för det rörliga friluftslivet i Österåkers kommun. I detta ingår att tillgängliggöra området för boende och besökare genom stigar och spänger samt att skapa upplevelsevärden och målpunkter. Stigar och en del av spängerna skall göras tillgänglighetsanpassade. Målet är att kanalisera besökare för att värna känslig natur och störningskänsliga arter. Gångstigarna ingår i ett sammanhang som förstärker Långhundraleden, vidare åt nordväst mot Lillträsk och Storträsk och vidare norrut samt Näsuddens naturreservat.

Skötselplanen omfattar även en förvaltningsplan i form av en separat bilaga. I förvaltningsplanen beskrivs skötseln för geografiskt avgränsade skötselområden och dokumentet ska fungera som en handledning för genomförande samt drift- och förvaltning av området. Förvaltningsplanen redovisar också kostnadsuppskattningar för Skötselplanens genomförande och framtida drift.

Skötselplanen har tagits fram av Ekologigruppen AB på uppdrag av och i samråd med Österåkers kommun och färdigställdes 2019 med revidering 2022. Ideella organisationer med intresse för Täljöviken samt nuvarande arrendator har medverkat i framtagandet av planen. Delar av skötselplanen har även sitt ursprung i arbetet med pågående detaljplaneläggning i anslutning till Täljöviken (Ekologigruppen, 3013; 2014). Denna skötselplan för Täljövikens stränder och vatten ersätter andra beskrivningar av skötsel för det aktuella planområdet.

Innehållsförteckning

Förord	2
Sammanfattning.....	3
Syfte med skötselplanen	6
Administrativa data.....	7
Bakgrund.....	8
<i>Lagskydd.....</i>	<i>9</i>
Beskrivning av Täljöviken idag.....	10
<i>Nuvarande och historisk markanvändning.....</i>	<i>10</i>
<i>Kulturmiljövärden.....</i>	<i>12</i>
<i>Berggrund och jordarter.....</i>	<i>12</i>
<i>Naturtyper i området</i>	<i>13</i>
<i>Naturvärden</i>	<i>19</i>
<i>Rekreationsvärden.....</i>	<i>23</i>
Plandel	24
<i>Övergripande mål för skötseln</i>	<i>24</i>
<i>Målbild för Täljövikens biologiska värden.....</i>	<i>24</i>
<i>Målbild för Täljövikens kulturhistoriska värden</i>	<i>25</i>
<i>Målbild för Täljövikens rekreationsvärden.....</i>	<i>25</i>
Riktlinjer för skötseln	27
Skötsel av naturtyper samt föreslagna friluftslivsåtgärder	28
A. <i>Betad strandäng</i>	<i>30</i>
B. <i>Vass och buskmark.....</i>	<i>37</i>
C. <i>Lövträd och buskmark.....</i>	<i>38</i>
D. <i>Slätter- och betesmark</i>	<i>40</i>
E. <i>Alkärr.....</i>	<i>42</i>
F. <i>Vatten och fiskevårdsåtgärder.....</i>	<i>43</i>
G. <i>Åkermark</i>	<i>45</i>
H. <i>Åtgärder för friluftslivet.....</i>	<i>46</i>
Uppföljning av skötsel	48
<i>Hävd av strandängarna.....</i>	<i>48</i>

<i>Påverkan från aktivitet på spänger och stig</i>	<i>48</i>
Referenser	49
Bilaga 1. Beskrivning av fiskevårdsåtgärder	50
Bilaga 2. Fåglar vid Täljöviken	54
Bilaga 3. Erfarenheter av skötsel från Asköviken.....	57
Bilaga 4. Att skapa en slåtteräng.....	58
Bilaga 5. Förvaltningsplan för Täljövikens stränder- och vatten (separat bilaga).....	59

Framtagen av Ekologigruppen på uppdrag av Österåkers kommun.

Uppdragsansvarig hos Ekologigruppen: Eleonor Häger och Petra Skarmyr.

Ansvarig för skötselplanen: Magnus Nilsson.

Övriga medverkande: Klas Andersson, Björn Averhed och Anna Maria Larson.

Foto framsida: Ekologigruppen, Täljöviken

Syfte med skötselplanen

Syftet med skötselplanen är att återskapa, nyskapa och sköta ett omväxlande landskap med höga natur- och kulturvärden såväl på land som i vatten samtidigt som området görs mer tillgängligt och attraktivt för besökare. I samband med utvecklingen av Täljöhalvön och områdena kring Täljö och Åkers-Runö stationer, ska området kunna fungera som en naturpark för de nya och gamla stadsdelarnas invånare, där upplevelser av havskontakt, kulturlandskap och artrikedom står i fokus. Syftet är också att kanalisera besökare för att värna känslig natur och störningskänsliga arter. Med skötseln blir det också möjligt att vidta de skyddsåtgärder som krävs för att lagskyddade arter inte ska påverkas negativt av framförallt detaljplanen för Näsängen.

Naturen kring Täljöviken är värdefull, inte minst de strandängar som finns närmast vattnet. Skötseln av Täljövikens naturmiljöer ska vårda och utveckla de natur- och kulturmiljövärden som är knutna till innerskärsgårdens låglänta kustområden och bidra med viktiga livsmiljöer för skyddsvärda och hotade arter.

Strandängarna runt Täljöviken är ett av länets största sammanhängande strandängsområden även om allt inte hävdas idag. Betade strandängar är en naturtyp som är ovanlig, inte minst kring Östersjön. Området präglas av tidigare och nuvarande hävd och åkerbruk, men delar har bitvis växt igen under perioder av minskat bete. Täljöviken utgör en viktig miljö för fågelliv. Grunda vegetationsrika östersjövikar är också viktiga områden för fiskelek och som uppväxtmiljö för fiskyngel. De stora vattenytorna som ingår i skötselområdet bidrar med ovanligt goda möjligheter att utveckla livsmiljöer för fisk och andra vattenlevande arter.

Administrativa data

Namn	Täljövikens strand- och vattenområde
Skyddsform	Delvis planlagd mark med planbestämmelse <i>Natur</i>
Län	Stockholms län
Kommun	Österåkers kommun
Markägare	Förändras i och med detaljplaneläggning. Se aktuellt fastighetsregister samt detaljplaner för området
Fastigheter	Förändras i och med detaljplaneläggning. Se aktuellt fastighetsregister samt detaljplaner för området
Förvaltare	Österåkers kommun
Area	78 ha
Naturtyper	Strandängar/betesmarker/vass: 15 ha Slätteräng: 10,5 ha Buskmarker/vass 9,5 ha Alskog: 1,8 ha Åkermark: 8,2 ha Vatten: 33 ha
Prioriterade bevarandevärden för biologisk mångfald och skyddade arter	Strandäng med för strandängen karaktäristiskt djur- och växtliv där t.ex. vadare kan rasta och häcka samt vatten där fiskfaunan kan utvecklas och t.ex. gäddor kan leka i de inre delarna av viken.
Kulturhistoria	Kulturhistoriska värden knutna till markanvändningen.
Rekreation	Rekreations- och upplevelsevärden knutna till det öppna landskapet med vattenkontakt med hjälp av gångstigar, spänger, gömsle och fågeltorn.
Strukturer	Välhävda strandängar, blå bård, tuvighet, översvämningsmarker, död ved,
Arter	Se artlista

Bakgrund

Som en del av Åkersbergas tätortsutveckling (Österåkers ÖP 2018) planläggs nya områden för bostadsbebyggelse. I samband med utvecklingen på Täljöhalvön inleddes ett arbete med att utveckla natur- och rekreationsvärden kring Täljöviken. En första skötselplan togs fram i samband med detaljplanen för Täljöviken (Ekologigruppen 2013). Under arbetet med detaljplan för Näsängen etapp 1 samt detaljplan för G/C-väg längs Svinningevägen fanns behov av ett nytt och mer omfattande förslag till skötselplan för en större del av vikens stränder och vatten som kunde kompensera för bebyggelsens påverkan på ekologi och friluftsvärden med andra utvecklade värden.

Naturen kring Täljöviken är värdefull, inte minst de strandängar som finns närmast vattnet. Strandängarna runt Täljöviken är ett av länets största sammanhängande strandängsområden även om allt inte hävdas idag. Betade strandängar är en naturtyp som är ovanlig, inte minst kring Östersjön. Området präglas av tidigare och nuvarande hävd och åkerbruk, men delar har bitvis växt igen under perioder av minskat bete. Täljöviken utgör en viktig miljö för fågel- och fiskfauna. Grunda vegetationsrika östersjövikar är viktiga områden för fiskelek och som uppväxtmiljö.

Området kring Täljöviken är idag till stor del jordbruksmark som brukas av intilliggande Näs gård. Jordbruket består främst av vallodling till foder. En del betande nötkreatur håller delar av strandängarna på norra sidan av viken ut mot Näsuddens naturreservat öppna, medan övriga delar har sämre hävd. Markerna på Täljövikens södra sida har trots utebliven hävd, potentiellt höga naturvärden knutna till strandängarna som idag består av breda vassbälten, igenväxningsvegetation, kultiverad betesmark, buskmarker och alkärr.

Tätortsutvecklingen omkring Täljöviken innebär att stora delar av jordbruksmarken kommer att tas i anspråk, vilket gör att det lokala jordbruket som bedrivs idag på sikt kommer att försvinna. Detta innebär att skötsel i form av bland annat betande kreatur, behöver lösas på annat sätt för att natur- och kulturvärdena ska finnas kvar och utvecklas även i framtiden.

Skötselplanen omfattar ett ca 78 ha stort område av både land- och vattenmiljöer, beläget ca 2 km söder om Åkersberga centrum. Planområdet avgränsas av Täljövikens bostadsbebyggelse och detaljplan för Näsängen etapp 1 i norr, Näsuddens naturreservat i nordost, Svinninge i söder och Svinningevägen samt skogsklädda berg i väster.

Denna skötselplan har tagits fram av Ekologigruppen AB på uppdrag av Österåkers kommun, den färdigställdes 2019 inom ramen för ett LONA-projekt, med revidering inför antagande 2022. Ideella organisationer med intresse för Täljöviken samt nuvarande arrendator har medverkat i arbetet. Skötselplan för Täljövikens stränder och vattenområde ersätter vid ett antagande tidigare arbeten gällande skötsel för Täljöviken.

Lagskydd

ESKO

Hela Näsudden med Täljöviken har i kommunens översiktsplan pekats ut som ”ekologiskt särskilt känsligt område” (ESKO) enligt miljöbalken.

Strandskydd

Planområdet omfattas av strandskydd. Strandskyddet är ett generellt skydd som gäller i hela landet. Det gäller vid alla kuster, sjöar och vattendrag, normalt 100 meter från strandkanten, både på land och i vattenområdet. Länsstyrelsen kan utöka strandskyddet upp till 300 meter, om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften.

Inom ett strandskyddat område får ingen verksamhet bedrivas som riskerar att motverka strandskyddets två syften; att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Detta innebär bland annat att bygga nya byggnader eller att ändra byggnaders användning om detta hindrar allmänheten från att vara i området. Även att anlägga bryggor, sätta upp staket, schakta, spränga eller fälla träd är exempel på åtgärder som kräver dispens från strandskyddet.

För åtgärder som föreslås i skötselplanen för Täljövikens strandängar bedöms framförallt skälet: ”behövs för en anläggning som måste ligga vid vatten och behovet inte kan tillgodoses utanför området” vara relevant då de upplevelsevärden som bland annat spänger och fågeltorn ska lyfta är knutna till strandområdet och vattnet samt att de naturvårdsåtgärder som planeras är åtgärder för de specifika strand- och vattenmiljöerna.

Vattenverksamhet

Med vattenverksamhet avses åtgärder som antingen syftar till att förändra vattnets djup eller läge, avvattnar mark, leder bort grundvatten eller ökar grundvattenmängden genom tillförsel av vatten. Även åtgärder i vattenområden som härrör till uppförande, ändring, lagring eller utrivning av dammar eller andra anläggningar i vattenområden samt fyllning och pålning i vattenområden klassas som vattenverksamhet. För all vattenverksamhet gäller generell tillståndsplikt enligt 11 kap 9 § miljöbalken (MB) och prövning sker i Mark- och miljödomstolen.

Flera av åtgärderna som skötselplanen föreslår är inte tillståndspliktiga i sig men utifrån hela områdets storlek och att summan av alla åtgärder innebär en stor förändring i vikens miljö kommer en tillståndsansökan om vattenverksamhet att sammanställas och skickas till mark- och miljödomstolen. I denna lyfts då in även åtgärder som berör strandskyddet så att en helhetsbedömning kan göras.

Beskrivning av Täljöviken idag

Nuvarande och historisk markanvändning

Täljövikens stränder har en lång tradition av mänsklig aktivitet och bebyggelse som sträcker sig ända tillbaka till bronsåldern, vilket inte minst det dryga tjugotal fornminnena invid gården Näs, vittnar om. Här finns gravhögar, samt spår av bebyggelse och jordbruk. Hela Täljöviken har sannolikt varit en idealisk plats för bosättning då den erbjuder en mångfald av möjligheter att nyttja naturens resurser. Kustnära lerjord som området till stora delar består av har varit eftertraktat i Stockholms skärgård som annars mest bjuder på kala berghällar eller stenig morän.

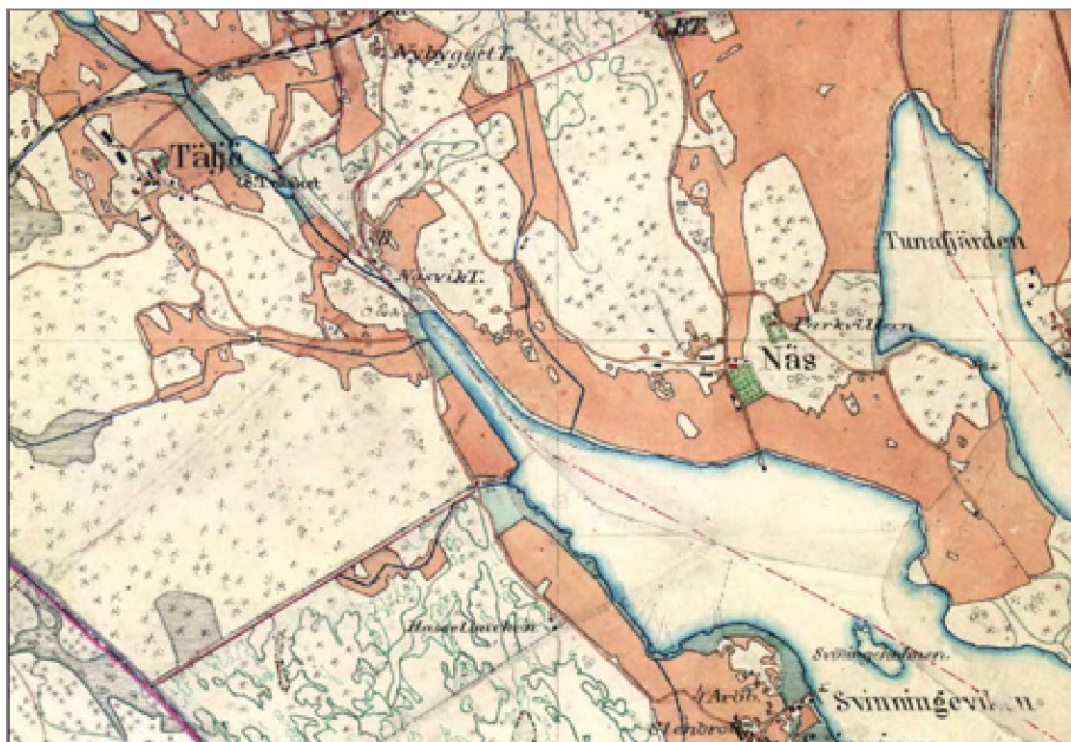
På storskifteskartan (figur 1) från 1756 visas endast norra sidan av Täljöviken. Här var markavsnittet närmast vattnet slätteräng och längre upp på sluttningen där marken är torrare låg åkrar uppdelade i mindre parceller. På den här tiden släpptes betesdjuren på skogen och fick inte tillgång till åker och äng förrän säd var skördat och hö var bärgat. Det betyder att strandängarna nyttjades för bete endast under en kortare tid på sensommaren och början av hösten. Tyvärr saknas området söder om Täljöviken på kartan, men sannolikheten är stor att samma förhållande rådde här.

Figur 1 Karta upprättad i samband med storskiftet 1756. Närmast vattnet är ängsmark och längre norrut följer parceller av åkermark. Det som var strandängar 1756 följer i stora drag utbredningen av vad som i denna skötselplan föreslås återgå till en naturtyp av strandängar som hävdas genom slätter. Tyvärr saknas området söder om Täljöviken på kartan, men sannolikheten är stor att samma förhållande rådde här.

Häradskartan (figur 2), som var den ekonomiska kartan för tiden vid sekelskiftet 1900, visar att sluttningarna längs Täljövikens stränder eventuellt inte längre var slättermark. Vid den här tiden var marken plöjd och nyttjad som åker (undantaget är den del som numera utgörs av ett alkärr och som då var slättermark). En anledning till de möjligen torrare markförhållandena, är diket på södra sidan som är grävt genom de tidigare strandängarna och ån på norra sidan som på skifteskartan (figur 1) har ett naturligt lopp, men som nu är utträtad och grävd genom de tidigare strandängarna. Trots dräneringen var sannolikt åkrarna närmast vattnet blöta en stor del av vegetationsperioden.

Sannolikt släpptes kreatur på för så kallat efterbete så snart säden var skördad eller höet bärgat. Då blev marken betad under någon, eller några, månader på sensommaren och tidig höst. Metoden utnyttja marken huvudsakligen för bete under hela vegetationsperioden ägde förmodligen inte rum förrän under 1900-talets senare del. Betet har nu upphört, men präglar fortfarande delvis strandområdet.

Figur 2. Utsnitt ur Häradskartan från 1901, vilken var den tidens ekonomiska karta som visar äggränser och markanvändning. Hela området söder om gården Näs, ända ner till vattnet, är uppodlat som åker. Likaså på södra sidan, men en smal bård av strandäng/vass finns dock närmast vattnet samt en del i mitten där bäcken rinner och som nu är alskog.

Kulturmiljövärden

Området norr om Täljöviken har rikliga spår av äldre tiders bosättning och markanvändning. Främst är det inom den mer höglänta marken, i skogskanten och kring Näs gård, där de äldsta fornlämningarna finns. Här finner man bland annat stensättningar och gravlämningar. En fornlämning finns även ut i vattnet. Detta är en spärranordning, sannolikt byggd för att kontrollera båttrafik uppmed ån i Täljövikens innersta del. Ån är nu grund och svårseglad, men på den tiden som spärranordningen byggdes var vattennivåerna betydligt högre. Ån som mynnar i Täljöviken utgjorde en av infarterna till den vattenled som kommit att kallas Långhundraleden och som var en viktig transportled upp från Trälhavet upp mot det som idag är Gamla Uppsala. Långhundraledens äldsta sträckning från Täljöviken till Stavaviken, med fornborgen på Gottsundaberget ovan Storträsket, utgör en kulturmiljö av stort kommunalt värde och med många upplevelsevärden representerade. De hävdade markerna har också höga kulturvärden med spår av ett ålderdomligt odlingslandskap.

Berggrund och jordarter

Området ingår i det sprickdalslandskap som präglar Stockholms skärgård. Berggrunden utgör rester av en för länge sedan nervittrad och avplanad bergskedja. Den består till övervägande del av vulkaniska urbergsarter. Graniter från bergskedjeveckningen, vilken till största delen förskiffrats och omvandlats till gnejsgranit. Noterbart i området kring Täljöviken är att det finns insprängda mörka bergarter, vanligen benämnda grönstenar. Grönstenar är så kallade rika bergarter som kan ge upphov till en artrik flora.

Grönsten löper som ett smalt stråk genom det inre av viken, och under Svinningevägen. Lera från den svallade moränen har avsatts längre ner på nuvarande åkermark, i form av postglacial lera, medan större delen av strandängarna runt Täljöviken ligger på lager av gyttjelera. Längst in i viken ligger svåmlera närmast vattnet. Detta är det normala förhållandet i sprickdalslandskapet med svallade bergssidor och dalar med avsatt lera vilka lämpar sig väl för odling.

Naturtyper i området

Täljövikens naturtyper idag

Figur 3 Naturtyper vid Täljöviken som det ser ut idag, före restaurering.

Vattenområden

Grunda vegetationsrika östersjövikar utgör mycket viktiga miljöer för fisk. De fysikaliska faktorerna – grunt vattenområde med relativt opåverkade stränder med en å som mynnar i vikens innersta del, gör att Täljöviken är en gynnsam miljö för fisk och fiskreproduktion. Att vattnet är fiskrikt indikeras av fiskande fågelarter som fiskgjuse, fisktärna och skäggdopping, vilka häckar i eller i närheten av viken (Ekologigruppen 2005; 2021). Vid fältbesök år 2020 observerades som mest ett 30-tal individer av rastande skäggdoppingar.

Täljöviken har en stor potential både som födosöks-, lek- och uppväxtmiljö för ett flertal av Östersjöns fiskarter. Idag har dock viktiga miljöer försämrats eller försvunnit från Täljöviken. Bland annat har vassen brett ut sig och bildat täta homogena bestånd och i den inre delen av viken är vassen torr stora delar av året.

Vattnet i Täljöviken är grunt, bara i en begränsad del av viken är vattendjupet större än tre meter. Vegetationsinventeringar av botten visar på hög täckningsgrad och riklig mängd av borstnate och axslinga (Naturvatten 2009, Ekologigruppen 2014), som båda indikerar höga halter av närsalter. Även om inga rödlistade eller ovanliga arter identifierats bedöms Täljöviken ha höga naturvärden. Främst är det den rika bottenvegetationen och de utbredda vassbältena som motiverar den höga klassningen av naturvärdet (Naturvatten 2009, Ekologigruppen 2014).

Från Lillträsk rinner ett ca 700 meter långt vattendrag till Täljöviken. Vattendraget ingår inte i skötselplansområdet men förbinder Täljöviken i Östersjön och Lillträsk och har potential att utgöra en viktig förbindelse för vandrande fisk. I dag finns ett flertal trummor som tidvis utgör vandringshinder. Flertalet är i dåligt skick. Genom relativt enkla åtgärder går det att skapa ett öppet och fungerande vattendrag.

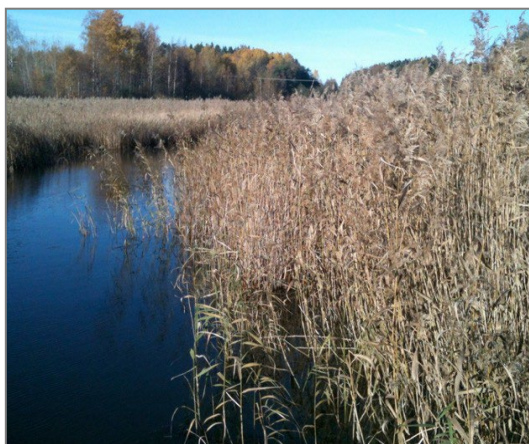

Figur 4 Täljövikens norra sida, bild tagen vid Näsängen.

Strandängar och vassbälten

Naturen längs Täljövikens stränder har av allt att döma genom historien använts som fodermark. Fram till slutet av 1800-talet var slåtter av strandängar, utbrett i landet och troligen även här slåttern övergick under nittonhundratalet till att betas. Täljövikens stränder präglas fortfarande delvis av den här typen av jordbrukshävd. Igenväxningen startade i och med utebliven slåtter och att betet blev mer extensivt.

Täljövikens stränder kantas idag av ett sammanhängande vassbälte som varierar i storlek. På den södra stranden är vassbältet bitvis drygt hundra meter brett, men varierar till några enstaka meter i de nordöstra partierna. I likhet med andra strandängar som lämnats för igenväxning, har vassen även koloniserat delar av den egentliga maden som är det område som är översvämmat en del av året. Högt och marktäckande vegetation sträcker sig därmed från vattnet och upp på land utan avbrott. Det är lätt att gå torrskodd på sommaren genom vassen hela vägen ut, vilket tyder på ett tjockt torvlager. På vår och höst är det något blötare.

Figur 5 Täljövikens vasshav, där viken smalnar av till en å.

Figur 6 I vassbältet, framme vid strandkanten på Täljövikens.

Figur 7 Strandängen på Svinngesidan. Bilden tagen mot nordväst, 2005.

Figur 8 Strandängen på Svinngesidan. Bilden tagen mot sydost, 2014.

Det översta lagret av marken består till stor del av förna som kortfattat kan beskrivas som dött organiskt material under nedbrytning. Därefter följer en väv av rötter från olika växter (rotfilten). På de platser där rotfilten är ”flytande” finns en vattenpelare eller mycket löst sediment som gradvis övergår till mer fast material under rotfilten. Under det fasta sedimentet sker en övergång i gytjelera som gradvis övergår i minerallera. (Johansson & Rehnberg, 2008).

På landsidan om vassbältet vidtar maden, som i vissa fall regelbundet översvämmas, och högre upp i terrängen den inte fullt så blöta fuktängen. Dessa tillsammans bildar strandängen. Dikningen medför att översvämningarna minskat i både frekvens och omfattning. Dessa områden är relativt öppna eftersom de åtminstone tidvis hävdats. Längre in i viken på båda sidor och även delvis längre ut på södra sidan har igenväxningen nått längre på grund av att det gått längre tid sedan hävden upphörde. Här har dungar av unga träd och buskar etablerat sig på det som tidigare varit strandängar. Dungarna består främst av björk, sälk, viden och ung klibbal.

Strandängarna norr om viken är delvis hävdade och delvis tämligen igenväxta. Österut mot Näsudden har delar av strandängarna restaurerats och djuren betar i anslutning till Näsuddens naturreservat. Samtliga partier av strandängarna söder om viken är mer eller mindre utan hävd. Innanför vassen finns dock fortfarande delvis öppna partier, präglade av det bete som pågått fram tills för uppskattningsvis 20 år sedan. Förutsättningarna för skyddsvärda djur och växter har försämrats med den upphörda hävden, men med rätt restaurering och skötsel kan området få tillbaka värden.

Blå bård

På välhävdade strandängar med bete uppstår en så kallad blå bård; ett område med öppet grunt vatten där maden möter vassbältet. På grund av igenväxning och dålig hävd finns detta inte runt Täljöviken idag, bara på enstaka ställen kan en antydning av blå bård anas. De blåa bårderna utgör viktiga miljöer för fisk, fågel och groddjur och målet är att återskapa dem. För detta är betesdjur viktiga. Se vidare under målbild och skötsel.

Åkermark och kultiverad betesmark

Åkermarken ligger som ett band runt Täljöviken ovanför strandzonen. Norr om viken brukas åkern aktivt. Mellan strandängarna och Svinningevägen på södra sidan utgörs den öppna marken av en tidigare uppodlad friskäng som nu nyttjas som åker/vall eller betesmark på näringsrik lerjord. Den brukas oregelbundet och slås bitvis vissa eller varje år, troligen efterföljt av jordbearbetning.

Markanvändningen på de ytor inom detaljplaneområdet norr om Täljöviken som föreslås bli slätteräng är idag åkerbruk på näringsrik lerjord. Åkerholmar, i form av berg i dagen, vittnar om att jordmåktigheten varierar och bitvis är tunn. Ett utträtat dike som syns på häradskartan (Figur 2) är numera igenlagt och åkern uppvisar spår av täckdikning.

Lövskog och alkärr

Lövskogen på södra sidan av Täljöviken, består av en smal bård av björk mellan åker och strandäng och ett lite större bestånd av björk och al. Skogen är igenväxningsvegetation på tidigare hävdad öppen mark. Björkskogarna är ca 20–50 år gamla och har uppkommit under senare delen av 1900-talet i det i övrigt öppna strandområdet.

Det största sammanhängande lövskogsområdet består av ett alkärr som har fått nya värden ur både natur- och rekreationssynpunkt. Stammarna börjar bli grova och antydningar till sockelbildning förekommer. Den rödlistade mindre hackspetten (NT) och stjärtnes (signalart) förekommer. Alen är något äldre men förmodligen inte mer än ca 50–80 år. På häradskartan syns att lövskogen tidigare varit ängsmark och ej odlats som övrig strandäng, kanske för att det varit för blött.

I den kultiverade betesmarken/åkern ligger en åkerholme precis intill Svinningevägen som består av hassel och lövträd. Åkerholmar, liksom andra kantzoner i åkermarken och angränsande skogsbryn, är betydelsefulla miljöer för många växter och djur knutna till det öppna landskapet.

Längs den västligaste delen av Täljövikens norra strand växer unga lövträd av björk och al, samt buskar av främst vide och sälg. Buskmarkerna består till största delen av igenväxningsvegetation på strandängar. Längst in i viken fungerar dessa som skydd och häckningsmiljö för fåglar såsom näktergal, gräshoppsångare och kärrsångare. De unga träden längst in i viken ger även en visuell och audiell avgränsning för besökare mellan spång och väg. Vid strandängen på nordöstra sidan, inte långt från Näsuddens naturreservat ligger ett litet berg omgärdat av lövträd.

Figur 9 och 10 Bilder från norra sidan Täljöviken. Den vänstra bilden visar obrukad åker i norr, med sumpskog åt höger (väster) och åkermark framåt åt söder. Den högra bilden visar ung sumpskog i norra delen av planområdet, med den lilla åkerlappen åt höger (öster)

Figur 11 och 12 Delar av strandängarna som tidigare varit plöjd, men nu vuxit igen. Veketåg, tuvtåtel, krypven, vass och kärrtistel dominerar (t v). Igenvuxen strandäng och vass (t h). Bilden tagen precis under kraftledningen i norra planområdet, innan Täljövikens stadsdel byggdes

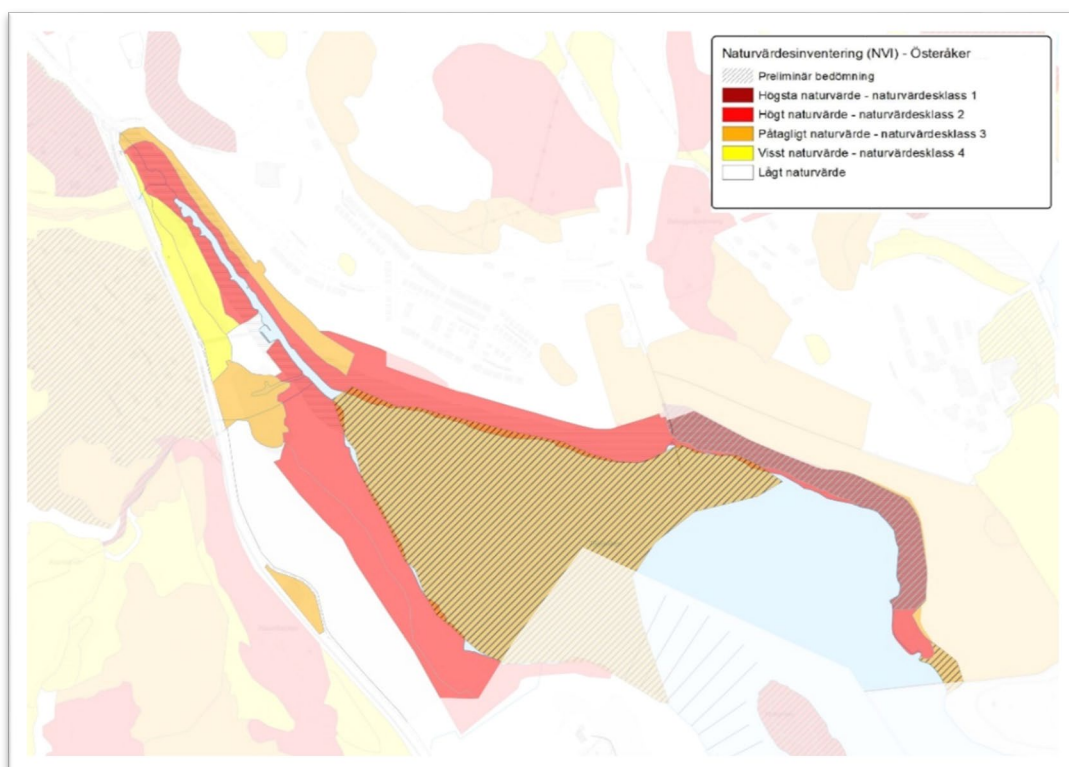
Figur 13 och 14 Igenvuxen strandäng, ungefär under kraftledningen där tuvtåtel och grenrör dominerar (t v). Den högra bilden visar den igenvuxna strandängen till vänster i bild, medan den lilla åkerlappen i norra planområdet syns till höger.

Naturvärden

Värden för biologisk mångfald

Hela området bedöms ha höga naturvärden av varierande grad. Täljöviken är grund, till största delen med vattendjup mindre än 3 meter. Täljövikens skyddade läge i kombination med mjuk botten och ringa vattendjup gör den mycket vegetationsrik. Dominerande kärlväxter är axslinga, hornsärv och hårsärv. I kommunens kustinventering har naturvärdena i den marina miljön bedömts vara av påtagligt naturvärde (klass 3) (Naturvatten 2009, rev. Ekologigruppen 2021d).

De höga naturvärdena runt Täljöviken är framför allt knutna till strandängarna och till den vassbård som växer i vikens strandnära delar. Strandängarna präglas fortfarande av det bete som bedrevs fram till för ca 20 år sedan. Vikens fria vattenyta kantas av en vassbård av varierande bredd. Det finns inga fynd av skyddsvärda växter från området, något som troligtvis beror på igenväxningen. Däremot finns skyddsvärda fåglar som beskrivs närmare i nästa kapitel. Både strandängen och vassbården har klassificerats till högsta respektive högt naturvärde (klass 1 och 2) (Ekologigruppen 2021). Ett flertal tidigare inventeringar och redovisningar av naturvärden berör området. I Länsstyrelsens våtmarksinventering från 1997 klassas Täljövikens stränder som klass 1.

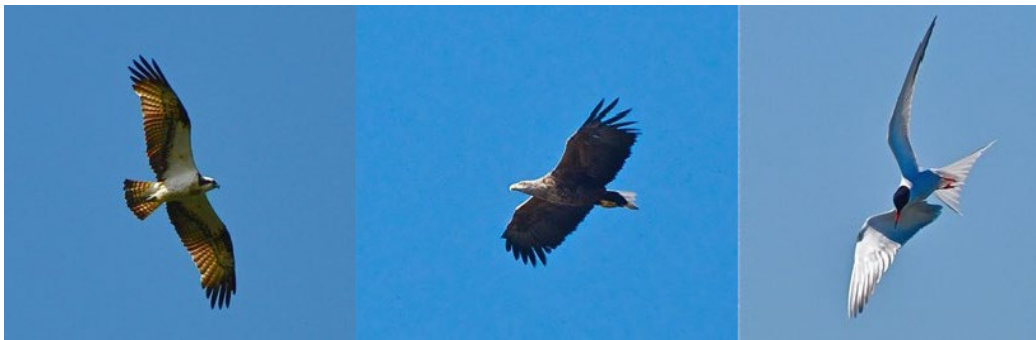
Figur 15 Naturvärden vid Täljöviken, bedömt vid naturvärdesinventeringar för land- respektive marina miljöer (Ekologigruppen 2021; Naturvatten 2009, rev. Ekologigruppen 2021d)

Flora

Igenväxningen har medfört att den betesgynnade floran utarmats och istället domineras fältskiktet av ett fåtal igenväxningsarter. Stora partier domineras helt av tuvtåtel, grenrör, vass och älgört med stora inslag av kärrtistel och kärrsilja. Dunga av unga träd och buskar främst bestående av björk och klibbal har etablerats på de gamla strandängarna.

Fågelliv

Täljöviken och dess omgivning är av stor betydelse för fågellivet. Viktiga livsmiljöer i planområdet utgörs av strandängar, vassar och buskmarker, samt den grunda havsviken. Övriga miljöer i närområdet som vall och åkermark, samt hagmarker bidrar till en mosaik av miljöer som på landskapsnivå är viktig för många fågelarter. Flera inventeringar som berör fågellivet har genomförts för området varav den senaste genomfördes år 2020 och visar att Täljöviken i sin helhet utgör en viktig fågellokal med flertalet skyddsvärda och rödlistade arter (Ekologigruppen 2021b).

Figur 16, 17 och 18 Fiskgjuse (direktivart), havsörn (NT) och fisketärna födosöker gärna efter fisk i Täljöviken.
Foto: © Magnus Nilsson

I strandängsmiljöerna på norra sidan av Täljöviken observerades flera vadarfåglar; tofsvipa (VU), drillsnäppa (NT), strandskata (NT), mindre strandpipare och rödbena. Tofsvipa bedömdes häcka med fyra till fem par och de övriga arterna häckade troligtvis med enstaka par.

Vadarfåglar som brushane (VU), ljungpipare och grönbena (FD) och småspov, häckade inte i planområdet men rastade på de betade strandängarna under flyttningen. Ett äldre fynd av rovfågeln blå kärrhök (FD/NT) finns även från detta område.

Tre arter simänder; kricka (VU, 2–3 par), skedand (NT, 1–2 par) och snatterand (7 par) utnyttjade de betade strandängarna och de intilliggande vattenmiljöerna för häckning och födosök. Två till tre par kricka sågs vid fyra tillfällen i slutet av april, då även två hanar skedand och sju par snatterand noterades. Äldre fynd av brunand (EN) finns enligt Artportalen från vattenmiljöerna nära strandängarna.

Stare, rödlistad i kategori VU-sårbar, noterades födosöka på strandängarna. Som mest sågs 35 individer. Stare bedömdes häcka i planområdet med flera par. Även de tidigare rödlistade arterna sånglärka och ängsbiplärka observerades på strandängarna

med fem respektive tre par.

Uppskattningsvis 230 vitkindade gäss (FD) noterades vid flera tillfällen i vattenmiljöerna närmast strandängarna.

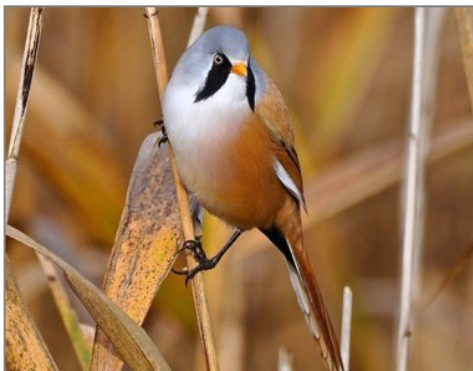
I de stora vassområdena som breder ut sig på både norra och sydvästra sidan av Täljöviken häckade flera par sävsparv (NT) och rörsångare (NT). Mellan vassar och öppen mark noterades flera par buskskvätta (NT). Brun kärrhök (FD) sågs födosöka över vassarna vid ett tillfälle och det var osäkert om arten häckade under 2020. Arten är noterad från området enligt Artportalen men den verkar inte ha häckat i området. Naturvårdsarterna sävsångare, rörhöna och vattenrall hördes också i de täta vassarna. I vasskanterna noterades gråhäger vid flera tillfällen. Från en inventering 2014 (Ekologigruppen 2014B) finns fynd av skäggmes. Ytterligare observationer finns på Artportalen 2003.

Täljöviken, som är en grund Östersjövik, utgör sannolikt ett viktigt område för födosökande and- och mås/trutfågel, samt rovfågel som havsörn och fiskgjuse. När sjöar i inlandet börjar frysa på hösten och på vintern, utgör ofta grunda havsvikar som fryser senare viktiga födosökningsområden.

I Täljövikens öppna vattenytor noterades födosökande fisktärna (FD) och fiskmås (NT). Fiskgjuse (FD), noterades vid tre tillfällen och det finns även äldre fynd av arten enligt Artportalen. Ingen av dessa arter bedöms häcka inom området men troligtvis häckar de i nära anslutning. Havs-, sill- och gråtrut (VU) observerades i Täljöviken. Arterna häckade sannolikt inte inom området, men tidigare år har trutar häckat på Täljönäset som ligger i nära anslutning till det inventerade området (Artportalen 2000–2020). Skäggdopping noterades vid flera tillfällen. Som mest observerades 30 individer samtidigt. I samband med fältbesök i september födosökte cirka 50 stycken vigg i viken. Enstaka fynd av brunand (EN) finns från Täljöviken.

Havsörn (FD/NT) observeras årligen i området vid födosök enligt Artportalen.

Bland arter som ofta påträffades i täta lövskogsmiljöer på den sydvästra sidan av området noterades näktergal, gräshoppsångare och härmsångare. Näktergal häckade med åtminstone ett par. Äldre fynd av mindre hackspett (NT) finns från alsumpskogen på den sydvästra sidan av Täljöviken från 2014 (Artportalen 2000–2020). Härmsångare hördes i strandskogen/alsumpskogen i slutet av maj.

Figur 19 Skäggmes ger ett exotiskt intryck och kräver breda vassbälten med gammal vass. Foto: © Magnus Nilsson

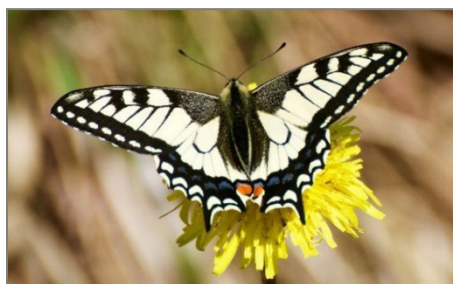
Figur 20 Ängsplärka uppskattar hävdade strandängar. Foto: © Magnus Nilsson

Fisk

Täljöviken utgörs av en grund skyddad vik vilket är ett viktigt habitat för ett flertal av Östersjöns fiskarter. Grunda vegetationsrika vikar som snabbt blir varma under våren utgör viktiga lek- och uppväxtmiljöer. Arter som gädda, abborre, mört, braxen, sarv, id, nors, sutare, gös är några som föredrar dessa typer av miljöer. På grund av uppgrundning och förtätning av vassar och igenväxning av blå bårder på strandängarna har dock viktiga fiskmiljöer försvunnit.

Övrigt djurliv

Det finns inte mycket känt avseende övriga skyddsvärda arter. En larv av den lokalt allmänna och mycket iögonfallande makaonfjärilen observerades vid fältbesök 2005 (Ekologigruppen, 2006), innanför vassarna på södra sidan Täljöviken. Kärrsiljan, som det finns gott av på strandängarna, är en av makaonfjärilens viktigaste värdväxter. I en inventering genomförd av Naturskyddsföreningen 2017 hittades sandgräsfjäril (*Hipparchia semele*) på berget i södra änden av strandängarna (område 1) mot Näsudden och skogsgräsfjäril (*Erebia ligea*) vid alkärret (område 6) på den södra sidan av Täljöviken. Strandängarna runt Täljöviken bedöms även utgöra födosökmiljöer under vår och höst för flera arter av fladdermöss (Ekologigruppen 2021c).

Figur 21 och 22 Makaonfjärilens larv lever gärna på kärrsiljan och återfinns på strandängarna söder om Täljöviken. Till höger ses en adult makaonfjäril. Foto: Ekologigruppen respektive © Magnus Nilsson.

Rekreationsvärden

Det öppna landskapet och utsikten över Täljöviken har höga estetiska värden. Den lantliga prägnen i närhet till större tätorter gör också att området har stor potential för naturrekreation. Vattenkontakten till Täljöviken är områdets stora rekreativa värde, men i det stadie av igenväxning som stränderna befinner sig i är utsikten begränsad, något som rätt skötsel kan förändra. Förutom den biologiska restaureringen och skötseln kan tillgängligheten för besökare ökas genom anläggning av stigar och spänger.

En gång/cykelväg går längs Svinningevägen. Cykelvägen kommer uppifrån nord/nordväst vid den nya rondellen som ska fördela trafiken på Täljöviksvägen mot nya bostadsområdet norr om Täljöviken, respektive södra sidan och mot Svinninge. Från nord/nordväst går cykelvägen på höger sida men vid rondellen korsar den Svinningevägen för att vid de inre delarna av Täljöviken och strandängarna gå på norra sidan om Svinningevägen bort mot Svinninge.

Figur 23 Exempel på spänger i skog från Hägernäsviken, Täby.

Plandel

Österåkers kommun ska enligt översiktsplan (Österåker, 2018) vara en attraktiv skärgårdskommun där vattenkontakten stärks och grönstrukturen förtydligas och tillgängliggörs genom bland annat gröna entréer och utveckling av nya rekreationsstråk. Likaså lyfts kulturmiljöerna som en viktig kvalitet i kommunen och att utveckla rekreationsstråk som tillgängliggör dessa är prioriterat. I takt med tätortutvecklingen och att invånarantalet i kommunen stiger, ökar även behovet av tätortsnära natur samt behovet av att kanalisera besökare för att undvika slitage och störningar för känsliga naturvärden. En utveckling av området runt Täljöviken bidrar till att uppnå översiktsplanens riktlinjer om att stärka tätorten Åkersbergas kontakt med havet.

Övergripande mål för skötseln

Målet med skötsel av Täljövikens strand- och vattenområde är att återskapa, nyskapa och vårda ett område med olika naturtyper och därigenom utveckla de natur- och kulturmiljövärden som är knutna till innerskärgårdens låglänta kustområden och bidra med viktiga livsmiljöer för skyddsvärda och hotade arter.

Området skall också vara ett funktionellt sammanhängande rekreationsområde och ett vackert landskap för närboende, på båda sidor om Täljöviken som på norra delen sträcker sig ut mot naturreservatet Näsudden och på södra delen över strandängarna ner mot Svinninge gård. Tillsammans skall området Täljöviken-Näsudden erbjuda en mångfald av naturtyper, alltifrån öppna havsstrandängar av Östersjötyp med rikt fågelliv till mer slutna lundmiljöer och kala badklippor. Skötseln skall kombinera en utveckling av naturvärden med att göra området mer tillgängligt och öka de rekreativa värdena.

Målbild för Täljövikens biologiska värden

Täljövikens inre stränder skall utvecklas till en öppen havsstrandäng av Östersjötyp (1630), enligt definitionen i Natura 2000, med den naturliga zonerings av vegetationstyper som vanligen förekommer längs med Östersjökustens flacka stränder (Alexanderson m.fl. 1986). Ute på vattenstranden (det grunda vattnet närmast land) växer bladvass. Innanför vassen vidtar den vegetationstyp som kallas mad och som tidvis är översvämmad och däremellan helst ett öppet vatten, en s.k. blå bård. Vegetation på maden domineras av fuktälskande starrarter (*Carex sp.*). Längre upp på land, dit högvatten sällan eller aldrig når, vidtar fuktängen som utvecklar en gräsdominerad vegetation ofta med tuvtåtel och rödven. Två faktorer är helt avgörande för bildande och vidmakthållande av strandängarnas zonerings, dels återkommande översvämningar och dels kontinuerlig hävd genom bete eller slåtter (Alexandersson m.fl. 1986).

De inre delarna av Täljöviken ska bestå av ett mosaikartat landskap med vass och översvämningsytor. Via den vattendragsfåra som öppnas i vassen ska vandrande

fisk kunna ta sig upp till de nyskapta översvämningsytorna.

Målbild för Täljövikens kulturhistoriska värden

Även om delar av marken söder om Täljöviken hållits öppen, företrädesvis med åkerbruk och hästbete, så har de fuktiga partierna närmast vattnet lämnats för igenväxning under senare år. De öppna ytorna skall återskapas så att landskapet om möjligt mer liknar hur det såg ut innan igenväxningen tog fart. Att kontinuerligt hävda gräsmarkerna återknyter till en traditionell markanvändning och den kulturhistoria som varit så viktig för hur landskapet vuxit fram. Dock lämnas partier med buskar och lövträd i de inre delarna av viken för att gynna fågelarter knutna till buskmarker och för att främja upplevelsevärden för besökare i och med att träden utgör ett skydd mellan stig/spång och väg.

Figur 24 Exempel från Kyrkparken i Järfälla t v. Illustration: Ekologigruppen.

Figur 25 Respektive Kyrksjöloten i Bromma t h. Illustration: Ekologigruppen.

Målbild för Täljövikens rekreationsvärden

Täljövikens omgivning ska när naturrestaureringen är genomförd bli både vackert och trivsamt att vistas i för människor. Anordningar för friluftslivet planeras i form av bland annat anlagda gångstigar utmed strandängarna och runt hela viken. Stigar tillgänglighetsanpassas, liksom delar av spångsystemet. Gångstigarna ingår i ett sammanhang som också inbegriper Långhundraleden, vilken går vidare åt nordväst till Lillträsk och Storträsk. Området kommer att locka besökare av ett flertal kategorier. Nyanlagda gångstigar och cykelvägar bör fungera lika bra för fågelskådare som för joggare och söndagsflanörer. Gångvägar på båda sidor av viken, utmed befintliga diken mellan åker och äng, föreslås. En stig utmed strandängen på norra sidan går då ända ut till Näsuddens naturreservat. Detta är viktiga åtgärder för att utveckla ett sammanhängande stråk för rekreation och öka tillgängligheten till området, men en gångstig fungerar även som ett sätt att kanalisera besökare till platser som tål ett högre besöksstryck och avhålla besökare från att gå ut på mader och fuktängar där markhäckande fåglar har sin bon. Ett spångsystem föreslås som en del av stigsystemet. Dels runt den inre delen av viken och i passager genom vass, dels till ett gömsle på norra sidan samt dels genom alkärret på södra sidan. Detta för att få

variation i upplevelsen och nå längre ut på strandängen på vissa sträckor. Därtill föreslås fågeltorn, plattform, gömsle och stängselpassager.

Vikens system av stigar och spänger ska lätt kunna nås från omgivande stadsdelar. Vikens innersta delar ansluter till gator i Täljö och Gottsunda, samt Svinningevägen från Åkers Runö. Flanörer genom Björnungeskogen kan nå viken enklast genom Näsängen, med tydligaste anslutning vid Näsängens brygga. Besökare som rör sig genom det framtida Kanalstaden kan också ansluta genom Näsängen eller söka sig direkt till Näsudden. Från Svinninge finns tydliga anknäppspunkter längs Svinningevägen.

Riktlinjer för skötseln

Indelningen av skötsel är gjord efter naturtyp, i första hand baserat på den potential som området har för att skapa skilda naturtyper med hög biologisk mångfald och bra värde ur rekreationssynpunkt. I den påföljande förvaltningsplanen som bifogas skötselplanen finns en indelning i specifika skötselområden för att tydliggöra varje enskilt områdes olika förutsättningar och åtgärder.

Vad gäller skötsel av strandäng och vass, så beskrivs dessa gemensamt, då gränsens lokalisering mellan dessa typer är beroende av hävd och därmed blir flytande. Den kan med andra ord att flyttas så snart de inledande restaureringsåtgärderna för vassområdet är genomförda. Särskilt på södra sidan inbegriper restaureringen ett anläggande av en blå bård som i sig kommer att utgöra en slags gräns. Då kommer naturtypen strandäng flyttas mot strandkanten.

Figur 26 Jordbank med stig mellan strandäng och slättermark/ bete på Täljövikens sydvästra sida. Stigen föreslås bli permanent inom betesfällan, men med tillträdesförbud under fåglarnas häckningstid. Ung björk har vuxit upp och bör röjas bort för att undvika spaningsplats för rov- och kråkfåglar.

Figur 27 Ungefär samma plats på böstén. Lägg märke till öppna diken på var sida, vars vatten bör ledas till strandängen.

Skötsel av naturtyper samt föreslagna friluftslivsåtgärder

Skötselplanen är indelad utifrån naturtyper samt åtgärder för friluftslivet.

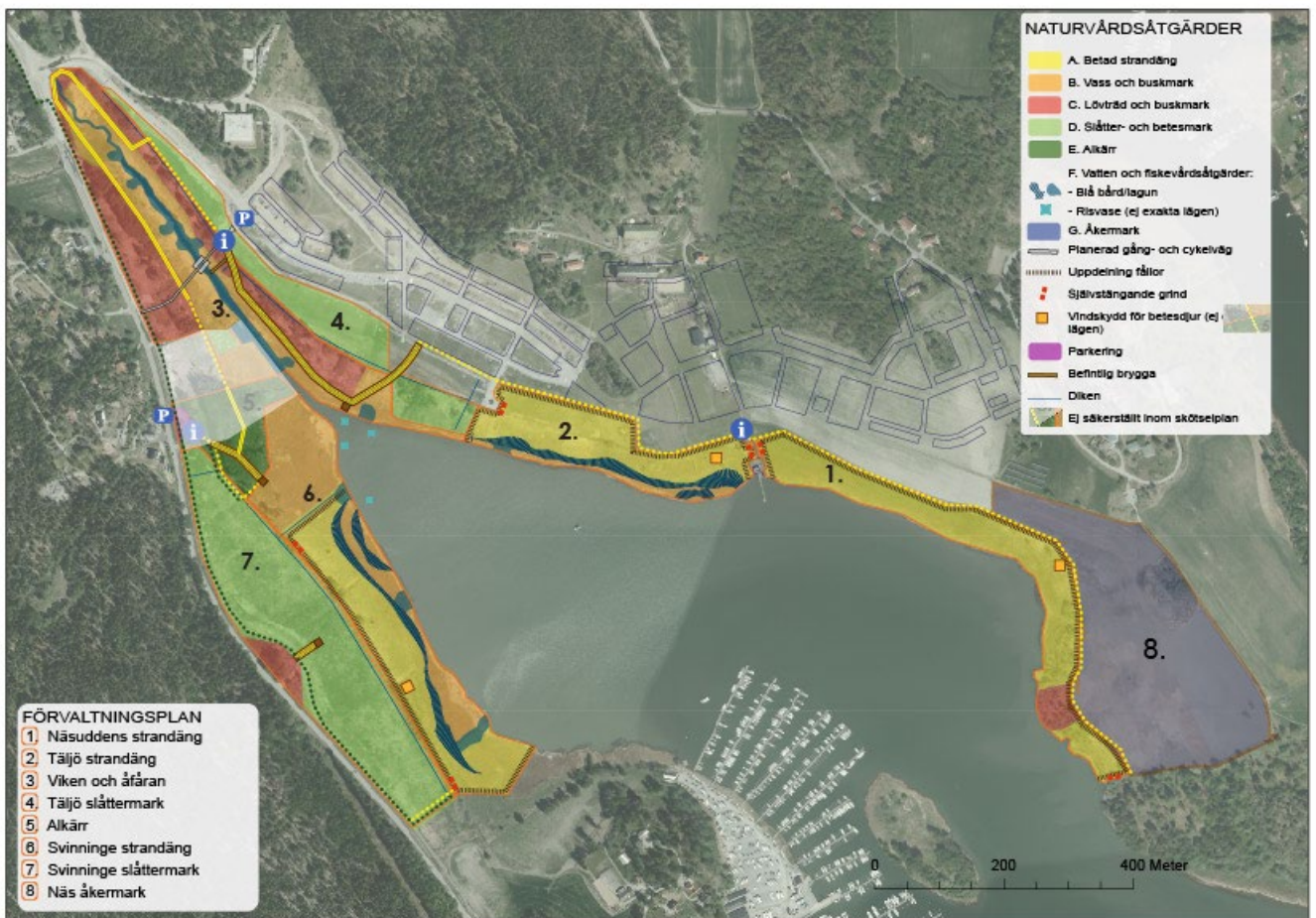
Skötseltyperna baseras på platsens naturförutsättningar och vilken typ av skötsel som ska genomföras. Skötseltyperna är:

- A. Betad strandäng
(*område 1, 2 och 6*)
- B. Vass och buskmark
(*område 3*)
- C. Lövträd och buskmark
(*område 3*)
- D. Slätter- och betesmark
(*område 4 och 7*)
- E. Alkärr
(*område 5*)
- F. Vatten och fiskevårdsåtgärder
(*Åfjärän och risvasar, område 3*)
- G. Åkermark
(*Område 8*)
- H. Åtgärder för friluftslivet
(*Samtliga områden*)

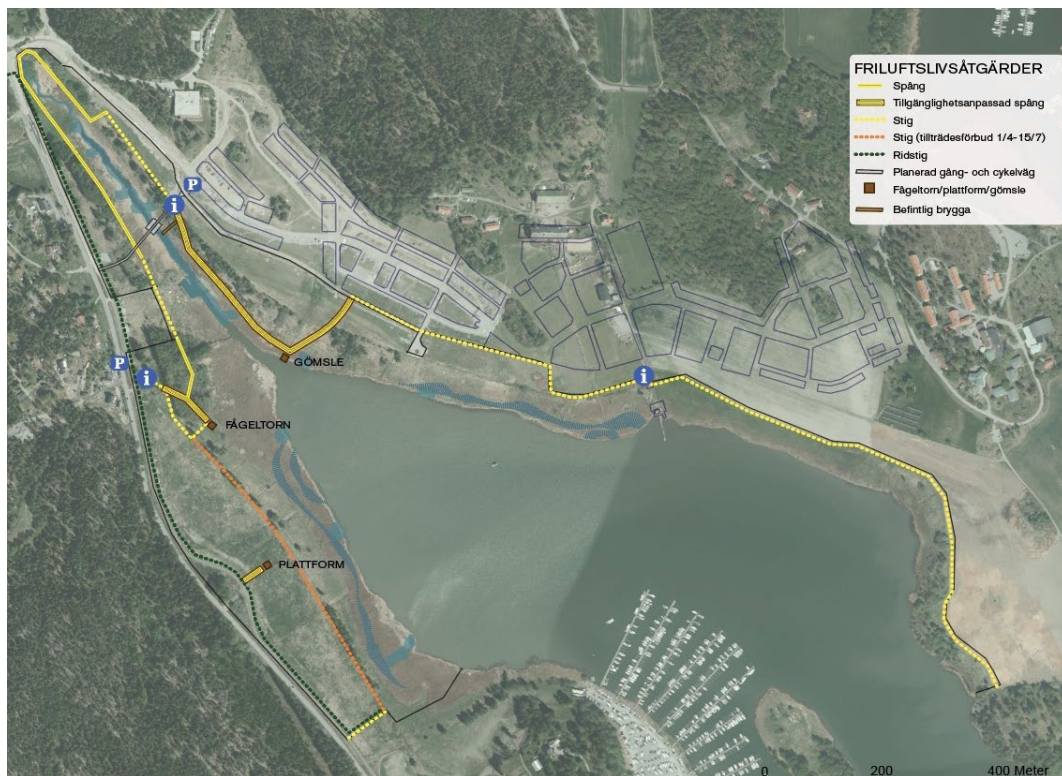
I förvaltningsplanen som är en bilaga till skötselplanen delas planområdet istället upp i förvaltningsområden. Dessa är markerade med siffror på skötselplanekartan.

Figur 28 Södra udden av alkärret. En lämplig plats för fågeltorn.

Figur 29 Naturvårdsåtgärder i Täljöviken skötselplan, indelad i skötselområden utifrån naturtyp.

Figur 30 Åtgärder för friluftslivet.

A. Betad strandäng

Havsstrandängar av Östersjötyp; 1630. Skötselområde 1,2 och 6

Målbild

Målbilden är en välhävddad strandäng med blå bård innanför ett smalare vassparti. Ängarna ska i första hand betas men kan också slås. På landsidan om vassbältet och bården vidtar maden som regelbundet översvämmas och högre upp i terrängen vidtar den inte fullt så blöta fuktängen som tillsammans bildar strandängen. Strandängen är öppen och med en naturlig zonering av vegetationstyper. Den skall utgöra en bra biotop för den flora och fauna som naturligt är knuten till just denna naturtyp. Målet är att strandängarna skall fungera som rastplats och möjligen häckningsplats för flyttande vadare, simfåglar, gulärta och ängsfiolmärke m.m. Sandgräsfjärilen trivs vid berget i den nordöstra delen av Täljöviken. Vidare skall strandängarna utveckla en

Figur 31 Rödbena är en vadare som trivs på välhävddade strandängar och som vi önskar skabitta till Täljövikens strandängar. Foto: © Magnus Nilsson

Figur 32 Likaså gulärta är en art som i södra Sverige är knuten till strandängar. Foto: © Magnus Nilsson

typisk vegetation som inkluderar ett flertal av de specialistarter som lever på hävdade översvämningsmader och fuktängar i anslutning till Östersjöns bräckta vatten. Under vår och försommar fungerar de översvämmade ängarna (blå bården) som lekområden för bland annat rovfiskar såsom gädda som föredrar grunda vegetationsrika vatten som snabbt blir varma under våren. Under försommar/sommar kommer det även att finnas förutsättningar för cyprinider (karpfiskar) att leka längs med strandlinjen.

Vassen är ett mosaikartat landskap med laguner och siktlinjer vilket skapar förutsättningar för fåglar, fiskar och undervattensvegetation. Målet är en några meter bred öppen vattenspegel mellan bladvassen och den betade strandängen. Den grunda och vegetationsrika vattenspegeln fungerar som födosöksområde för flera fisk-, fågelarter-, fladdermus- och trollsländearter.

Åtgärder av engångskaraktär

Figur 33 Ung björk och klipbal som vuxit upp i strandängen vid brist på bävd.

Strandäng

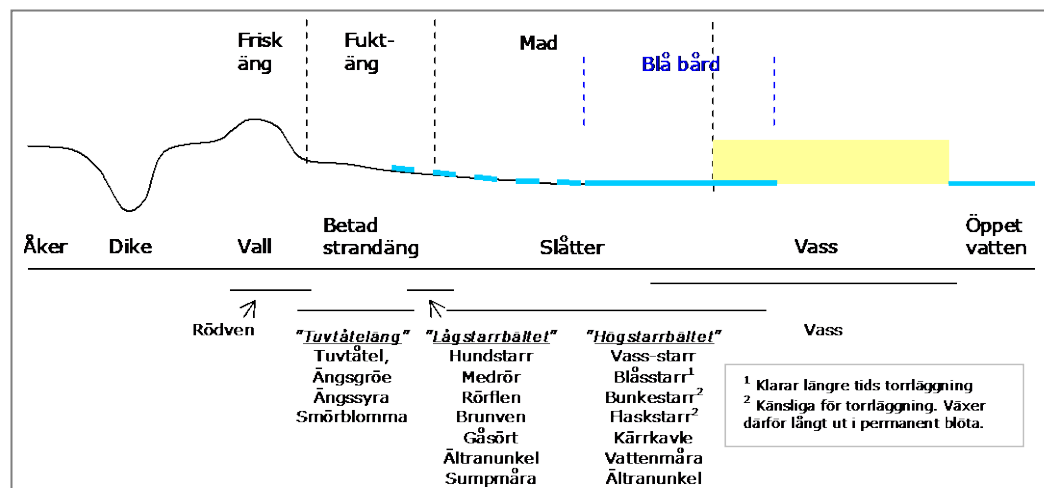
För att återställa skötselområdet till en strandäng där det finns potential för utveckling av flora och fågelliv, krävs ett inledande restaureringsarbete. Träd, och i viss mån högre buskage, utgör goda sittplatser för rovfåglar och kråkfåglar, vilket ger dessa en alltför god utgångspunkt i jakten på fågelungar. Det är därför viktigt att ta ner alla träd och höga buskage i de betesmarker där man vill utveckla ett rikt fågelliv. Ett exempel är trädraden som skiljer strandängen från den ovanliggande åkermark på södra sidan av Täljöviken samt de dungar av unga lövträd och någon gran som växer på själva strandängen.

Sly och träd av asp, björk och al, som vuxit upp innanför vassbården, tas ner med såg eller röjsåg och forslas bort från området. Viktigt är att träd och slyvegetation kapas så nära marken som möjligt eftersom kvarvarande grövre stubbar annars kan utgöra ett hinder för kommande arbete med tilljämning av ytorna. Grövre stubbar tas bort med stubbfräs.

Tilljämning av ytorna handlar främst om att få bort vassruggar som etablerat sig på maden, samt de alltför stora tuvor som bildats av tuvtåtel och grenrör. Lämpligt redskap är slaghack med uppsamlingsvagn som kopplas efter traktor. Eftersom marken är fuktig bör redskap och tidpunkten för åtgärderna anpassas för att minimera kompaktering och markskador. Lämplig tid kan vara slutet av juli-början av augusti. Då är också risken minimal att arbetet stör de markhäckande fåglarnas reproduktion.

Eventuellt kan tuvor ha hunnit bildas till en storlek som gör metoden med slaghack otillräcklig. Då kan det vara nödvändigt att använda en rotorkultivator, som likt en jordfräs maler sönder tuvorna. Vid användandet av rotorkultivator är man dock tvungen att sköta uppsamlingen av tuvor som ett separat moment eftersom man normalt inte kopplar en lastvagn med upptagning efter en rotorkultivator. Dubbleringen av arbetsmoment gör metoden något mer kostsam.

Ett krondike som går utmed gångstigen på Svinningesidan delar av strandängen från den ovanliggande kultiverade betesmarken. Detta ligger utanför betesfällan för att inte trampas sönder. De utfallsdiken som ligger inne i betesfällan (strandängen) kan läggas igen eller låtas trampas ned av djuren. På så sätt får vattnet sippra ut över strandängen och kanske även fylla på den blå bården. Det utfallsdike som avvattnar ovanliggande åkrar/betesmarker behålls utanför betesfällan för att det ej ska trampas sönder.

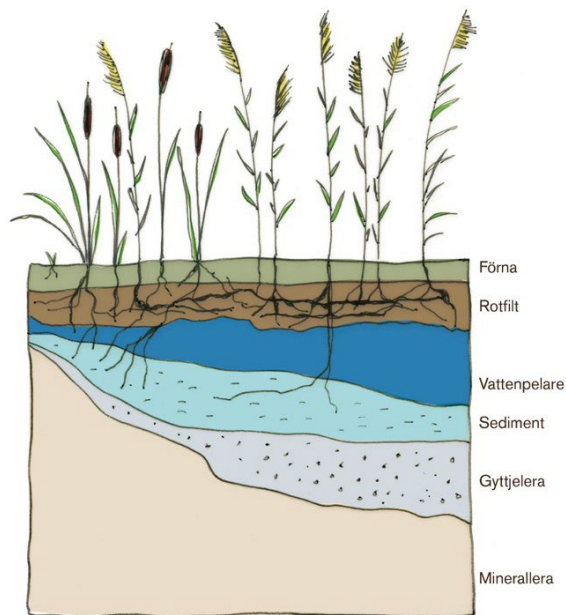
Figur 34 Figuren tagen från Askövikens "blå bård" (Johansson & Rehnberg, 2008)

Blå bård

Möjligheten att återskapa en blå bård beror på jordlagrens fördelning (se fig. 34), hur stort utrymme (vattenpelare) som finns mellan vassens rotfilt och själva botten samt bottenens beskaffenhet i maden. Med hjälp av en mätstång mäts rotfiltens tjocklek samt avståndet ner till gyttjelera och med hjälp av rysskannborr tas jordlagerprov (Johansson & Rehnberg, 2008). Bäst förutsättningar ges där lagret gyttjelera är tunnare. Om man inte gör dessa undersökningar om var det är mest lämpligt, kan man möjligen välja ut ett par delar där strandängen har störst värden och där vassen verkar ha blötare partier. Fungerar det inte kan man ändå skapa strandäng ut till strandkanten.

För att skapa den blå bården använder man sig lämpligast av amfibiegående slåtermaskin och "trampning" med hjälp av en bandvagnsliknande maskin, vilket är en relativt enkel och effektiv åtgärd. Rotfilten som vilar på vattenpelare pressas då

ner till gyttjeleran och hamnar under vatten. Bandvagnens larvfötter bryter av vasstråna, river upp rotfilten och skadar de vertikala jordstammarna som bär skottanlagen till näste års nya tillväxt. Trampning av vassen med bandvagn kan ske till ett vattendjup av 70 cm. I detta fall är det viktigt att inte vänta tills det är lågvatten eftersom körning på torr eller nästan torr mark inte har samma effekt på djupare rötter. Bästa behandlingsresultat ges vid körning i 20–70 cm djupt vatten och det kan krävas att man kör två gånger i olika riktningar för att vasstråna skall bryta och åtgärden få full effekt (Alexandersson m.fl. 1986).

Figur 35 De olika lagren i ett vassbälte ovanifrån: Förna, Rotfilt, Vattenpelare, Sediment, Gytjelera och Minerallera. Illustrationen är inspirerad av förstudien "Asköviken, Förutsättningar för en Blå bärd" (efter Johansson, 2002) samt från Askövikens "blå bärd" (Johansson & Rehnberg, 2008). Principen är den samma vid Täljöviken. Illustration: Ekologigruppen.

Även om bandvagnstrampning är en effektiv bekämpningsmetod mot bladvass, så har effekten en begränsad varaktighet. Behandlingen måste därmed upprepas med några års mellanrum. Frekvensen av upprepade behandlingar bör vara behovsstyrd. Gissningsvis kan upprepade behandlingar krävas vart annat till vart tredje år till en början, emedan behovet säkerligen minskar efter hand så att behandlingen kan upprepas med glesare intervall.

Effekten av fräsning kan också bli en blå bärd genom eutrofiering (Jan Franzén/Mårten Pehrsson muntligen). Marken sjunker på frästa ytor och effekten blir ännu mer tydligt genom efterföljande bete. En fräsning av vass under vattenytan kan dock ge ett resultat av "lervälling" där det blir svårt med återväxt (Jan-Inge Tobiasson, muntligen). Man får prova sig fram, då resultatet kan skilja sig åt.

Bete med nötkreatur kan också skapa blå bård genom betande av unga vasskott samt av att djurens tramp i det grunda vattnet tar sönder vassens rotfilt. Med tanke på det tjocka torvlagret och att det är så pass torrt behöver det dock först skapas en blå bård med hjälp av maskiner och kanske även underhållas om betet inte räcker till.

Man kan också skapa blå bård genom att gräva bort rotfilt vilket kan skapa en permanent vattensamling. Det frilägger mineraleran och blir ett ackumulationsområde för lera. Dessa områden kan bli besvärliga att röra sig på för de betande djuren och den blå bården kan bli en besvärlig lervälling som måste muddras regelbundet (Johansson & Rehnberg, 2008).

Stängsling

Vid stängslingen delas marken i betesfällor för möjligheten att styra betesintensiteten. Annars blir betesutnyttjandet gärna högre på torr och frisk mark än på blöt. Det kan också vara så att kreaturen trampar sönder för mycket när vattennivåerna är höga. Stängslingen görs lämpligen med naturligt rötbeständiga stolpar, två eltrådar och två träribbor.

Löpande skötsel

Bete

Utan återkommande bete eller slåtter kommer strandängarna att växa igen. Naturvårdsmässiga fördelar med kreatursbete på en strandäng är bland annat att betet skapar en naturlig mosaik av hårdbetade ytor av kort gräs och ratade tuvområden. Trampet från nötkreaturen ger också ojämnheter som skapar tillfälliga vattensamlingar av stort värde för insekt och fågellivet. Dessa märken av klövtramp

Figur 36 Exempel på betesdjur. Highland cattle till vänster (från norra Täljöviken) eller Hereford är att föredra på strandängarna, då de kan gå ut längre i det blöta och är bättre på att hålla undan vass.

Figur 37 Charolais är också en vanlig köttdjursras.

ger en blottlagd yta i grässvålen, som ofta möjliggör för växter att gro som annars har svårt att etablera sig igenom en tjock grässvål. Betet bidrar också till att upprätthålla den blå bården. Unga djur betar mer selektivt än äldre, vuxna djur är bättre på att hålla undan högvuxen vegetation.

Sent betessläpp (början av juni) innebär bättre möjligheter för de häckande vadarnas ägg ska hinna kläckas och inte trampas sönder av betesdjuren. Sent betessläpp kan dock innebära att avbetningen blir ofullständig. En lösning kan vara att betesperioden förlängs på hösten, men sent betespåsläpp kan också innebära att djuren ratar högt uppkomna tuvor av t.ex. tuvtåtel. Därför föreslås tidigare betespåsläpp under de första åren efter restaurering för att därefter övergå till senare betessläpp. Om det innebär ofullständig avbetning bör man efterputsas. (Se även nedan under slätter).

Stödutfodring skall ej ske när tillväxten av betet minskar i slutet av säsongen. Detta för att undvika att näring tillförs markerna utifrån. När foderinnehållet blir för lågt i marken är det istället bättre att flytta kreaturen till annan plats där stödutfodring kan ske. De första åren kan tuvorna bli så stora att man kan behöva putsa av betesmarken med någon form av betesputs (t ex slaghack). Detta görs lämpligen på hösten när betessäsongen är slut. Efter några år behöver man förmodligen inte göra det lika ofta.

Figur 38 Exempel på vassrik strandäng på nordöstra sidan där betestrycket inte varit tillräckligt för att hålla nere vass, tuvtåtel och tåg, utan här har hävden främst skett med efterföljande slätter. Bild från Näsängen där bete görs idag.

Slåtter

För strandängar där kreatursbetet är otillräckligt för att nå målen eller om det av någon anledning inte är lämpligt med kreatursbete föreslås återkommande betesputsning eller, i förekommande fall, slåtter även av större ytor utanför betesfällan.

- Slåtter av strandängar utanför betesfällorna ska utföras minst en gång per år, men under de första 10 åren är det viktigt att det genomförs minst två gånger. Första slåttern äger rum i mitten-slutet av juli, vilket sedan upprepas under slutet av september när tillväxten avstannat. Beroende på utvecklingen av markernas näringsstatus och på tillväxt under olika år, kan det så småningom räcka med slåtter endast i juli.
- Skärande redskap kan med fördel användas vid slåttern då det ofta blir enklare att samla upp avslaget material.
- Slaget gräs skall så långt möjligt forslas bort från strandängarna, så att det inte blir liggande kvar, detta oavsett om man låter det torka till hö på platsen eller om gräset förs bort i färskt tillstånd. Kvarliggande hö hindrar en rik flora att utvecklas.
- Betesputsning inom betesfällorna utförs vid behov om betestrycket visat sig otillräckligt eller för att få till ett smakligare bete.

Röjning

Röjning av uppkommen vedartad vegetation kan bli aktuell inom hela området. Detta görs vid behov.

Figur 39 Årta (VU) är liksom skedanden på bilden t.v. exempel på lite "exklusivare" simänder som trivs i den blå bården. Foto: © Magnus Nilsson

Figur 40 Skedand Foto: © Magnus Nilsson

B. Vass och buskmark

Skötselområde 3 och 6

Målbild

I de inre delarna av viken bevaras vasshavet och längst in även buskar och träd. Det sistnämnda motiveras av att det dels är svårt att fortsätta med löpande skötsel i form av bete och dels av träden utgör skydd mellan väg och vass.

Målbilden är ett mosaikartat landskap med bladvass i olika åldrar och tätheter med inslag av laguner som skapar värdefulla habitat för både fåglar och fiskar. Lagunerna skapar förutsättningar för undervattensvegetation som i sin tur skapar viktiga livsmiljöer för både insekter och fisk. I denna del av vassen planeras spänger och gömsle för att öka upplevelsevärdena och komma nära fisk och fågel.

Åtgärder av engångskaraktär

Laguner och kanaler

För att skapa laguner och kanaler använder man sig lämpligast av amfibiegående slättermaskin och ”trampning” med hjälp av en bandvagnsliknande maskin, vilket är en relativt enkel och effektiv åtgärd. Bandvagnens larvfötter bryter av vasstråna, trycker ned rotfilten och skadar de vertikala jordstammarna som bär skottanlagen till näste års nya tillväxt. Trampning av vassen med bandvagn kan ske till ett vattendjup av 70 cm. I detta fall är det viktigt att inte vänta tills det är lågvatten eftersom körning på torr eller nästan torr mark inte har alls samma effekt på djupare rötter. Det kan krävas att man kör två gånger i olika riktningar för att vasstråna skall bryta och åtgärden få full effekt (Alexandersson m.fl. 1986).

Löpande skötsel

Åtgärderna för att skapa laguner i vassen kan komma att behöva upprepas beroende på effekten av åtgärderna.

Figur 41 Vassbälte i det inre av Täljöviken, på sydnästra sidan.

C. Lövträd och buskmark

Skötselområde 1, 3 och 7

Målbild

Längs den västligaste delen av Täljövikens norra strand växer grupper av björk, al samt buskar av företrädesvis vide. Buskmarkerna har utvecklat naturvärden i form av skydd och häckningsmiljö för fåglar som näktergal, rosenfink och kärrsångare.

Intill den kultiverade betesmarken/åkern i område 7 ligger en tidigare åkerholme mellan Svinningevägen och gång- och cykelvägen. Denna är beväxt med hassel och lövträd. Målet är att behålla karaktären av lövskog och bryn.

Mitt i strandängen i område 1 inte långt från Näsuddens naturreservat ligger ett litet berg omgärdat av lövträd. Målbilden för området är en berghäll omgiven av framförallt grova björkar och andra triviallöv. De omgivande trädens funktion som utkikspost för rovfåglar är här försumbar.

Figur 42 Åkerholme med hasselbuskar intill Svinningevägen.

Åtgärder av engångskaraktär

Röjning

Skötseln äger rum i form av slyröjning där yngre träd och buskar tas bort. Även ringbarkning bör göras för att minska risken för rotuppslag. Grupper av al, björk och sälk sparas, samt i en rad längst in i viken. Vide och andra buskar lämnas kvar, varvid den ökade solinstrålningen och minskade konkurrensen kommer att ge buskarna ökade möjligheter att bre ut sig. Röjningen sker företrädesvis under slutet av sommaren för att något minska det uppslag av sly som kommer från alens rötter och stubbar.

Åkerholmar

Åkerholmen bredvid Svinningevägen i område 7 behöver röjas återkommande med ett par års mellanrum för att inte växa igen.

Berget i strandängen i Område 1 röjs för lövsly samt ung asp och björk både runt och på berget. Ett par vidkroniga träd som ej är att betrakta som igenväxningsvegetation utan som fått växa upp under perioder av hävd bevaras.

Löpande skötsel

Röjningsarbetet behöver upprepas ungefär vart tionde år och i samband med borttagande av träd, kan det också vara meningsfullt att röja bland buskarna för att skapa luckor i vegetationen. Berget i område 1 ingår i betesfällan och grässlänter runt om betas vilket bör minska behovet av röjning.

D. Slätter- och betesmark

Skötselområde 4, 7 och mindre del av område 3

Målbild

Den yta som idag upptas av åker med djurfoder skall få karaktären av en naturligt örtrik gräsmark. Detta görs genom slätter eller bete. Målet är att marken skall hysa ängsväxter som lever på näringsfattig och hävdad gräsmark. Gräsmarkerna skall i sin tur gynna en positiv utveckling för biologisk mångfald och fungera som bete för vilda djur och rastande fåglar som lockas till området för de öppna gräsmarkerna med varierande fuktighet

Figur 43 Vy över de kultiverade slätterängarna, vid Svinningevägen.

Åtgärder av engångskaraktär

Slyröjning

I den södra delen av område 4 behöver sly röjas och stubbar fräsas bort.

På sydvästra sidan av viken (område 3) finns en mindre yta i vassen som tidigare hållits öppen av närboende. Denna ska fortsatt hållas öppen genom att hindra sly från att växa upp.

Insådd av ängsfrö

Ängsfröblandningar sås in längs med gång- och cykelvägen i kanten av område 4. Om gräs blir alltför dominerande kan det bli aktuellt att plöja med ny sådd av ängsfrö.

Bete

Område 7 hålls enligt förslaget i skötselplanen öppet genom slåtter men kan alternativt också stängslas och betas. Områdena närmast vattnet, strandängarna, har högre prioritet för bete men om antalet djur är tillräckligt många kan även område 7 betas. Då krävs staket, stättor samt vindskydd för de betande djuren även i detta område. Det uträtade diket och jordbanken delar av åkern från naturbetesmark/strandäng.

Löpande skötsel

I de delar som sköts med slåtter bör detta ske minst två gånger per år relativt sent på säsongen, någon gång i slutet av juli till början av augusti. Detta för att blommande annueller skall hinna blomma och sätta frö. Slaget hö ska alltid forslas bort, antingen friskt eller som torkat hö. Näringsinnehållet i marken skall gradvis minska och därmed förbättra överlevnadsmöjligheterna för konkurrenssvaga ängsväxter. Det är därför viktigt att inte tillföra näringsämnen i form av gödning.

Den mindre ytan i område 3 som tidigare hållits öppen av närboende ska fortsatt hållas öppen genom slyröjning.

Figur 44 Bild från åkerholmen över den kultiverade betesmarken/åkern åt nordväst, med strandäng och Täljöviken i bakgrunden i område 7.

E. Alkärr

Skötselområde 5

Målbild

En naturligt uppkommen klubbaskog med grova träd, sockelbildning och död ved. Marken är blöt eller fuktig och rik på mossor och svampar hemmahörande i naturtypen. Alskogen utgör viktiga miljöer för fåglar, bland annat den rödlistade mindre hackspetten (NT) och stjärtmes (signalart). I området trivs även skogsgräsfjärilen. Området är en målpunkt för besökare och ett spång- och stigsystem med anslutning till ett fågeltorn i områdets södra del planeras.

Figur 45 Mindre hackspett (NT) i v kan påträffas i alkärret. Foto: © Magnus Nilsson

Figur 46 Stjärtmes i b på samma ställe. Foto: © Magnus Nilsson

Åtgärder av engångskaraktär och löpande skötsel

Naturvärdena i området lämnas för fri utveckling. För friluftslivet planeras ett fågeltorn i gränsen till område 6 samt spänger genom alskogen.

F. Vatten och fiskevårdsåtgärder

Skötselområde 3

Målbild

Vikens betydelse för fisk är mycket stor. Viken fungerar som livsmiljö för ett flertal fiskarter. Den grunda vegetationsrika viken utgör goda lek- och uppväxtmiljöer för både karpfiskar och för Östersjön viktiga rovfiskar som gädda och abborre. Viken är rik på vattenvegetation vilket skapar viktiga miljöer för både fisk, fågel och bottenfauna. Vattendragsfåran i den inre delen av viken ska få ett meandrande utseende och tydliga svämplan som årligen svämmas. Svämplanen fungerar flödesdämpande och som ett närings- och sedimentfilter.

Död ved ska finnas i olika dimensioner och hårdheter i vattenmiljöer vilket skapar viktiga habitat. Längst in i den inre delen av Täljöviken strax nedanför rondellen finns idag en mindre damm/fördämning vilket vattendraget rinner igenom. För att förbättra möjligheterna för fisk att vandra och leka i vattendraget måste vandringshinder uppströms planområdet tas bort.

Åtgärder av engångskaraktär

Risvasar

Genom riktade fiskevårdsåtgärder kan förutsättningarna för fisken i Täljöviken avsevärt förbättras. En åtgärd som har visat sig fungera bra i många andra fiskevårdssammanhang är att placera så kallade risvasar i vattnet. Risvasar skapar viktiga strukturer och fungerar som lämpliga miljöer för både fisk och andra vattenlevande organismer. Abborre, gös, mört och gädda är några arter som använder risvasar som leksubstrat och som uppväxtmiljö.

Risvasarna planeras vid åfårans mynning i den inre delen av viken. Dessa kan variera i form och storlek men syftet är att skapa viktiga strukturer. Enkla risvasar kan bestå av enstaka träd, exempelvis gran eller björk till mer avancerat byggda anordningar med pålar. Mer information om risvaras finns i bilaga 1.

Initialt bör minst fyra risvasar placeras ut.

Strukturer i åfåran

För att skapa en mer naturlig vattenmiljö bör det tillsättas strukturer i form av framförallt död ved men även i form av sten och grus i olika storlekar i åfåran. Dessa skapar fördämningar (små trösklar) i vattendraget, vilket sänker vattnets hastighet och pressar då upp vattnet på svämplanen samt bidrar till en varierande strömhastighet vilket kommer att generera syrerikare vatten nedströms. Trösklarna bör placeras relativt nära mynningen till Täljöviken. Viktigt är att trösklarna inte utgör något vandringshinder.

Vegeterade slänter

Viktigt blir även att slänterna vid den nybyggda trumman vid rondellen säkras mot ras och erosion. Detta kan man åstadkomma genom att fylla på med jord som man sedan kan så in med gräsarter samt på sikt även låta bli bevuxen med träd och buskar. Träd och buskar kan med fördel även planteras längs med strandkanten. Rötter från träden och buskarna stabiliserar branterna. Vegetationen skapar även beskuggning vilket kan förhindra igenväxning av vattendraget och bidra till en lägre och jämnare vattentemperatur. Utan beskuggning finns det en stor risk att sträckan nedanför trumman vid rondellen växer igen, framförallt under perioder med lågvatten under sommarhalvåret.

Svämplan

Ett naturligt vattendrag i flacka områden med finkorniga jordar har ofta ett meandrande utseende med ett så kallat flodplan (svämplan). Vid högflöden svämmas flodplanen och för med sig sediment och näringsämnen som avlagras på flodplanen. Flodplanen har en naturligt dämpande effekt av höga vattenflöden eftersom de har en fördröjande effekt på vattnet. Det utgör också en viktig miljö för både fisk, fågel och groddjur.

Löpande skötsel

Framförallt efter vinterhalvåret kan det vara behov av att titta till strukturerna i åfåran och åtgärda dessa om de inte bedöms fylla sin funktion, framförallt är det viktigt att de inte skapar något vandringshinder. Om den döda veden ligger helt nedsänkt i vattnet kommer den att hålla länge men om veden däremot utsätts för återkommande torka kommer nedbrytningen att gå mycket snabbare. Ett lövträd kan vara i cirka 20 år och för barrträd är varaktigheten nästan dubbelt så lång tid (Degerman 2008). Tiderna varierar dock beroende på vattennivå, torrperioder och hårda vintrar med is samt med storleken på veden.

G. Åkermark

Skötselområde 3

Målbild

Åkermarken används idag av den lagskyddade fågelarten tofsvipa för födosök och häckning. Målbilden är att fortsatt sköta åkermarken på samma sätt som idag och att åtgärder liksom idag vidtas med hänsyn till tofsvipans häckningstider. Åkermarken brukas idag extensivt för vall eller stråsäd. De nedre, fuktiga delarna tillåts att svämma över enligt vikens naturliga vattenståndsförändringar.

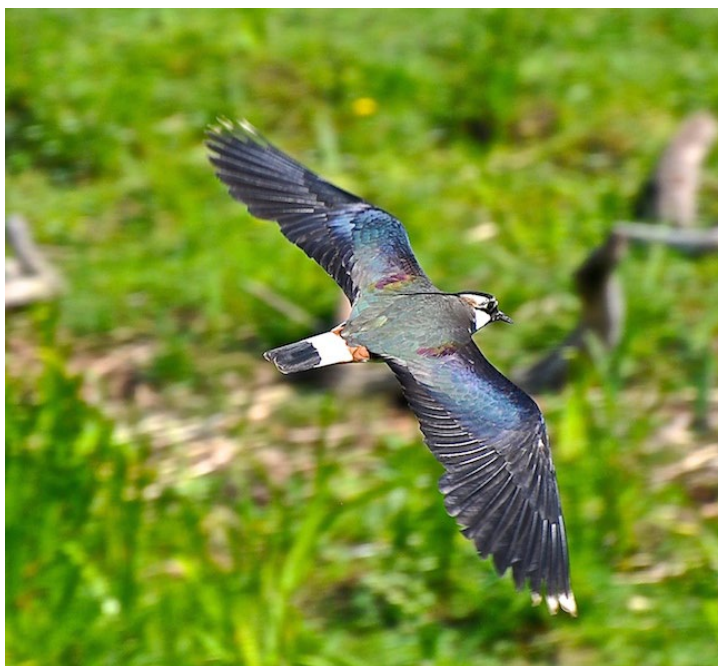
Åtgärder av engångskaraktär

Inga. Undvik vidare dränering av åkermarken.

Löpande skötsel

Regelbundet jordbruk, det vill säga pågående markanvändning, är en förutsättning för vipan. Vipen gynnas i första hand av att vårsäd odlas, då den vill ha kortvuxen vegetation för att kunna vakta mot fiender och blottad jord för att komma åt mask och insekter. Fläckar med fuktig åkermark är särskild gynnsam för födotillgången. Anpassningar inom jordbruket som bör göras är:

- Odla vårsäd eller annan glest och kort växande gröda och undvik flerårig vall
- Undvik eller minimera bekämpningsmedel
- Undvik markbearbetning och skörd mellan vipans ankomst (tidig april) och att ungar lämnar boet (slutet av maj)
- Om arbete måste genomföras under häckningstid, försök att genomföra alla nödvändiga insatser inom en vecka för att öka möjligheterna för vipan att göra en omhäckning

Figur 47. Tofsvipa är en vadare som påträffats vid Täljöviken och som trivs i odlingslandskap, gärna både åkermark och betade strandängar. Foto: Magnus Nilsson

H. Åtgärder för friluftslivet

Målbild

Områdets friluftsanordningar ska ha en kanalisering och berikande funktion som lockar och hjälper människor ut i naturområdena. Anläggningarna ska vara väl underhållna och i möjligaste mån tillgänglighetsanpassade. De ska öka upplevelsevärdena och öka möjligheterna att på nära håll studera flora och fauna. Exempel på detta är spänger, gömsle, fågelplattform och fågeltorn.

Åtgärder av engångskaraktär

Informationsskyltar

Uppsättning av informationsskyltar på tre platser som beskriver:

- Det rika livet under ytan i vikens grunda delar.
- Vilka fåglar som man kan se på lite olika platser i olika naturtyper.
- Flora och fauna knuten till strandängar.

Gångstig, spång, ridstig och fågelskådningsplatser

En gångstig/spång ska anläggas runt hela viken för att tillgängliggöra området och för att kanalisera människor till ett stråk så att störningen på fågellivet minimeras. I anslutning till stig/spångsystemet förslås ett fågeltorn, en fågelskådningsplattform och ett gömsle.

På norra sidan av viken förekommer redan bitvis en gångstig. Den förlängs utmed hela viken, från Näsuddens naturreservat via strandängar och vass och runt hela viken. I samband med detaljplanläggningen av Täljöviken planeras en gång- och cykelbro över åfåran. Denna blir en förlängning av befintliga vägar på bägge sidor om viken och kommer minska sträckan för gångtrafikanter och cyklister med cirka 500 meter.

På stora sträckor i den inre delen av viken, där vasshavet är som bredast, dras stigen på spänger, bl.a. ut till ett gömsle. Längst in i viken läggs spängerna mellan vass och högre kvarlämnad vegetation med buskar och unga träd. Dessa träd utgör skydd mellan spång och väg. Enklare rastplatser i form av bänkar och något bord kan med fördel placeras utmed gångväg och spänger

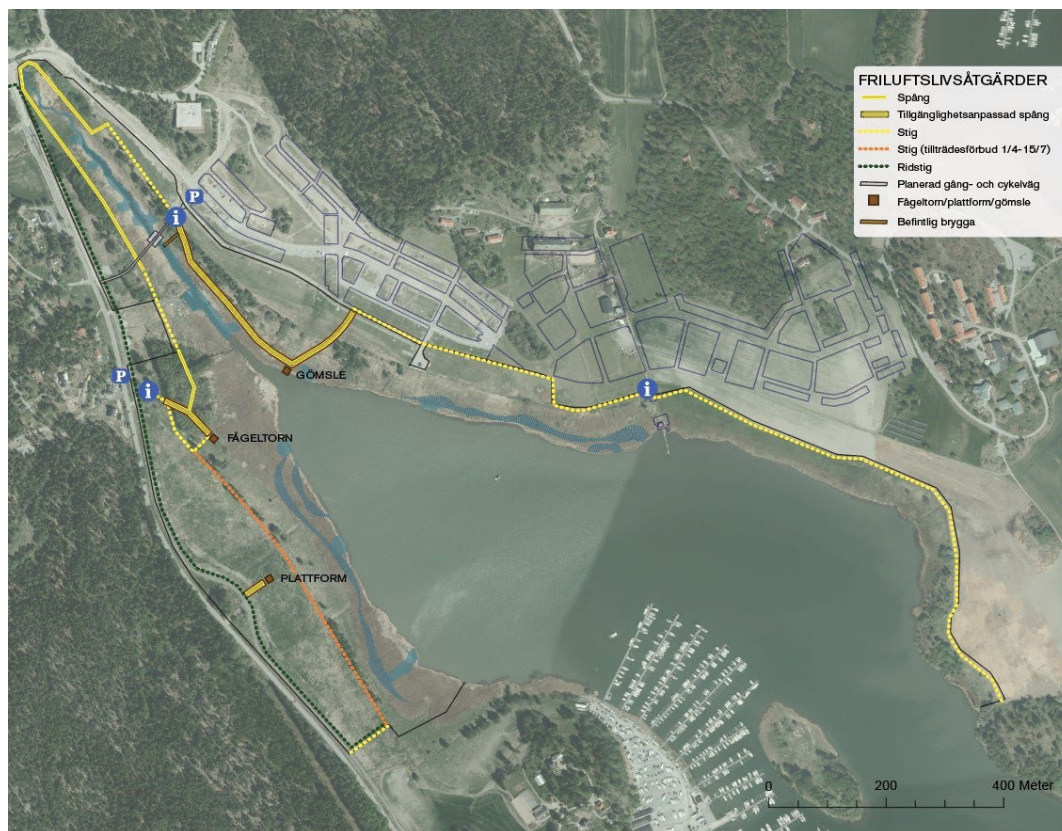
På Svinningesidan går spängerna på samma sätt i vassen med skydd av träd mot vägen. Här föreslås även en avstickare ut mot vattendraget där man med lite tur kan se fisk. Stråket går mellan vass och buskage ner till alskogen. Ett sätt att skapa tillgänglighet och göra alkärret spännande och mer varierat för besökare är att anlägga ett spångsystem genom alskogen som kommer in från vassbältet i nordväst och sedan mynnar på alkärrets södra sida vid det föreslagna fågeltornet i kanten mot

strandängen. En stig från en planerad parkeringsplats vid Svinningevägen binds samman med spångsystemet ovan.

Söder om alkärret ligger det redan en befintlig stig på en jordvall intill ett större dike. Den senare bör dock ej vara tillgänglig under fåglarnas häckningstid, för att undvika störning. Som komplement finns en gång- och cykelbanan längs med Svinningevägen som kompletteras med en ridstig.

Löpande skötsel

Underhåll av de anläggningar som utförs enligt förslag ovan, som fågeltorn, gömsle, spänger, gångbro, stigar, stängsel, grindar och informationsskyltar. Tömning av sopor vid rastplatser och parkeringsplatser.

Figur 48. Åtgärder för friluftslivet

Uppföljning av skötsel

En plan för uppföljning av skötselns effekter på biologisk mångfald och rekreation ska tas fram. Kommunens ambition är att området kring Täljöviken ska bli naturreservat. Skötselplanen med uppföljningsplan blir ett underlag i processen för bildandet av naturreservatet.

Hävd av strandängarna

Den återupptagna hävden bedöms tydligast ge effekt på floran och på fågellivet. Fasta provytor för uppföljning av vegetation bör anläggas inom det hävdade området. Det är viktigt att inventering av dessa sker en eller helst två säsonger innan hävden återupptas. Därefter kan uppföljning ske ca vart tredje år. Metodiken bör följa den för gräsmarksuppföljning (Naturvårdsverket, 2010). Fågelfaunan kan följas med årlig häckfågelinventering.

Påverkan från aktivitet på spänger och stig

Människors påverkan på fågellivet kan följas upp genom en häckfågelinventering, där häckande fåglar inventeras årligen under den inledande 10-årsperioden. Inventeringen utformas så att resultat kan jämföras med områden med litet besöksstryck, t.ex. de större strandängarna inom Näsuddens naturreservat. Om störningarna från människor skulle visa sig påtagligt hämma fågelhäckningar, bör kanalisering av besökare förstärkas ytterligare.

Figur 49. Exempel på tillgänglighetsanpassad spång. Bild från Hjälstaviken i Håbo kommun.

Referenser

Tryckta källor

- ALEXANDERSSON, H & FORSHED, N. 1986: STRÄNDER VID FÅGELSJÖAR. OM FUKTÄNGAR, MADER OCH VASSAR I ODLINGSLANDSKAPET. LT:S FÖRLAG, STOCKHOLM.
- ARVIDSSON, M. & A. GUSTAFSSON. 2009. TÄLJÖVIKEN – BIOLOGISKA UNDERSÖKNINGAR OCH VÄRDEBEDÖMNING 2009. NATURVATTEN I ROSLAGEN AB, RAPPORT 2009:25. REV. EKOLOGIGRUPPEN, 2021D: UPPDATERING AV KUSTINVENTERING I ÖSTERÅKERS KOMMUN.
- EKOLOGIGRUPPEN, 2006: NATURVÄRDEN KRING TÄLJÖVIKEN. INVENTERING OCH NATURVÄRDESBEDÖMNING
- EKOLOGIGRUPPEN, 2006B. NATURVÄRDEN KRING STORTRÄSKET OCH LILLTRÄSKET. INVENTERING OCH NATURVÄRDESBEDÖMNING. FÖRSLAG TILL SKÖTSEL
- EKOLOGIGRUPPEN, 2012: LÅNGHUNDRALEDENS VÄSTRA GREN. EN VANDRINGSLED LÄNGS LÅNGHUNDRALEDEN - FRÅN TÄLJÖVIKEN TILL STAVAVIKEN.
- EKOLOGIGRUPPEN, 2013: TÄLJÖVIKEN I ÖSTERÅKERS KOMMUN, SKÖTSELPLAN FÖR STRANDÄNGAR INOM DETALJPLAN.
- EKOLOGIGRUPPEN, 2014: FISK I TÄLJÖVIKEN, EN BEDÖMNING AV FISKVÄRDEN I TÄLJÖVIKEN OCH NÄSÄNGEN, ÖSTERÅKER
- EKOLOGIGRUPPEN, 2014B: SÖTSELPLAN FÖR TÄLJÖVIKENS SÖDRA STRANDÄNGAR, ÖSTERÅKERS KOMMUN
- EKOLOGIGRUPPEN, TYRESÖ KOMMUN, 2014: SKÖTSELPLAN TYRESÖ STRAND
- EKOLOGIGRUPPEN, 2021. NATURVÄRDESINVENTERING I ÖSTERÅKERS KOMMUN
- EKOLOGIGRUPPEN, 2021B. FÅGELINVENTERING TÄLJÖVIKEN, ÖSTERÅKERS KOMMUN
- EKOLOGIGRUPPEN, 2021C. LANDSKAPSANALYS FLADDERMÖSS, UTVALDA UTVECKLINGSOMRÅDEN ÖSTERÅKER KOMMUN
- GUSTAFSSON, A. & U. HAMRÉN. 2009. VATTENPROGRAM ÖSTERÅKERS KOMMUN. SJÖAR OCH VATTENDRAG. RAPPORT FRÅN NATURVATTEN I ROSLAGEN AB OCH EKOLOGIGRUPPEN AB.
- JOHANSSON, E. & REHNBERG, M, 2008: ASKÖVIKENS BLÅ BÅRD". LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN, 1997: VÅTMARKSINVENTERING I STOCKHOLMS LÄN.
- NATURVÄRDSVERKET, 2010: MANUAL FÖR UPPFÖLJNING AV BETESMARKER OCH SLÅTTERÄNGAR I SKYDDADE OMRÅDEN
- REHNBERG, M. 2008: BLADVASSEN I ASKÖVIKEN- DETALJPLAN FÖR RESTAURERING OCH LÖPANDE SKÖTSEL
- ÖSTERÅKERS KOMMUN, 2018. STAD, SKÄRGÅRD OCH LANDSBYGD, ÖVERSIKTSPLAN FÖR ÖSTERÅKERS KOMMUN 2040

Digitala källor

- ARTDATABANKEN, RÖDLISTAN 2020.
- ARTPORTALEN, FÅGLAR

Muntliga källor

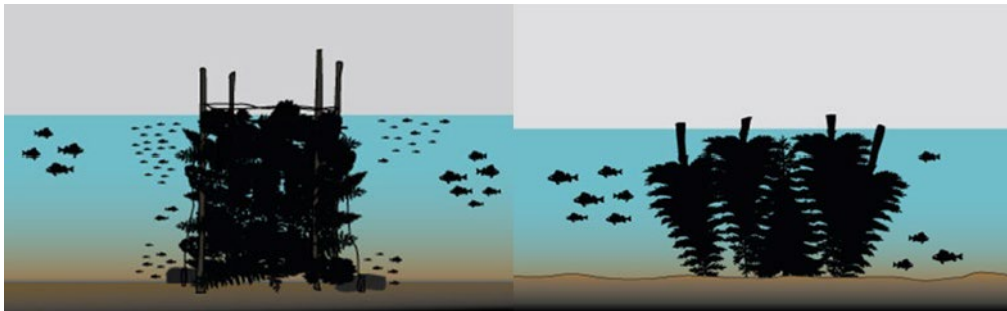
- JAN FRANZÉN, KOMMUNEKOLOG, SIGTUNA
- MÅRTEN PEHRSSON, KOMMUNEKOLOG, ÖSTERÅKER
- JAN-INGE TOBIASSON, LÄNSSTYRELSEN VÄSTMANLAND.

Bilaga I. Beskrivning av fiskevårdsåtgärder

Risvasar

Risvas 1: En vas kan bestå av 5–10 stycken granar som förankras i bottensedimenten i en klunga. Det finns betongfundament att köpa på byggvaruhus.

Risvas 2–4: Kan bestå av blandved med ris och större träd, både lövträd (björk och al) samt hela granar som tex blivit över vid en skogsavverkning eller gallring i närområdet. Genom att förankra rishögen med miljövänligt snöre eller hönsnät samt med större stenar kan man få rishögen att sjunka ner till botten. Om det inte förankras väl med sten kan risvasen flyta upp till ytan. Viktigt är att inte vasen blir alltför tät. Den får gärna vara lite gels och spretig blandat med småris, kvistar och större vedbitar (hela träd funkar fint). Större dimensioner av ved har ofta en bestående positiv effekt på fiskfaunans diversitet, dessutom gör lite grövre träd och grenar att vasen håller betydligt längre och inte behöver fyllas på med nytt material lika ofta. Ett ungefärligt mått på risvasarna kan ligga runt 8–30 m³ blandris av tex gran, en, björk, al eller andra lövträd. En utav vasarna kan med fördel placeras på lite större djup detta för att skapa lämpliga lekmiljöer för bland annat gösen. Åtgärder av dessa slag bör följas upp för att få en uppfattning om huruvida åtgärderna fungerar och eventuellt förbättras. Hur man ska praktisk gå tillväga och för mer tips finns bra beskrivningar i rapporten Vasen – en enkel och effektiv fiskevårdsåtgärd (Persson 2016) se länk <http://www.rekofiske.se/dokument/Vasebyggedokument161225.pdf>. Information finns även hos sportfiskarna.

Figur 1 Exempel på hur en risvase skulle kunna se ut. Bilderna är tagna från: "Vasen – en enkel och effektiv fiskevårdsåtgärd" (Persson 2016)

Skötsel

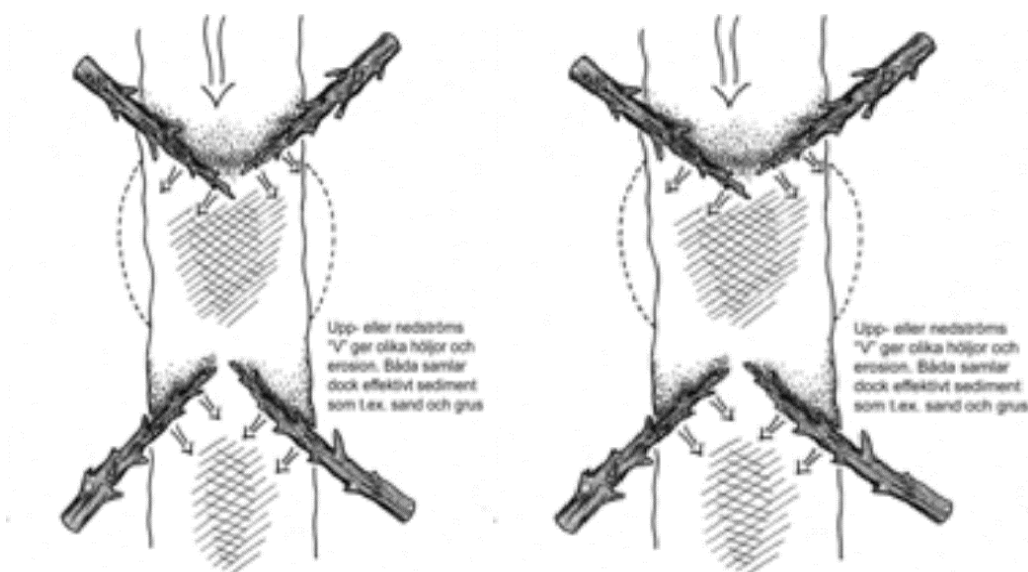
När vasarna väl är i vattnet är det inte mycket skötsel som behövs. Däremot kan man behöva fylla på efter några år.

Vilplats för fisk

Material

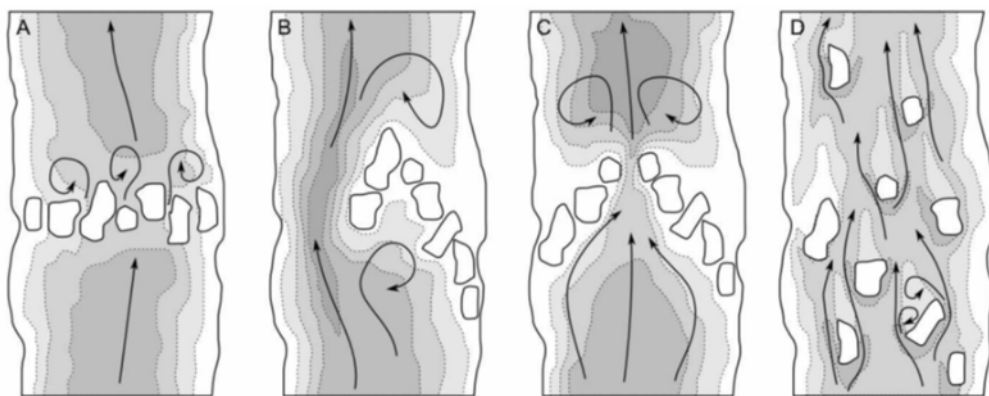
Död ved: Enligt Degerman (2008) bör den döda veden vara minst 1 m långa och minst 10 cm i diameter vid ett mindre vattendrag. Veden kan i här med fördel vara

större. Genom att veden är minst dubbel så lång kan man förankra veden i kantzonen genom att med maskin trycka in veden. Då kommer veden att stanna kvar på plats och inte drifva ner vid högflöden. Viktigt att tänka på är att veden inte får utgöra vandringshinder. I dammen kan 4 större bitar (30 cm diameter ca 2–3 meter långa) och 10 mindre bitar (1 meter långa, 10 cm diameter) läggas ut. Detta bör genomföras av någon med ekologisk kompetens. Veden kan tas från närområdet då en del träd kommer att tas ned. Ved är att föredra då det är ett mer naturligt inslag än exempelvis sten, helst lövträd.

Figur 2 Exempel på hur man kan placera den döda veden.

Sten: Som material bör natursten användas och inte sprängsten. 5–10 stenar (från 200–800 mm). Jordlagret består av gyttjelera där sten och block troligtvis inte är naturligt på sträckan. I och med att gyttjelera dominerar finns en risk att vid utläggning av grus att gruset kommer att täckas av sediment och begravs i leran. Därför bör man använda lite större sten/block. Blocken bör placeras så naturligt som möjligt. Eventuellt kan man anlägga en markduk och sedan grus och sten.

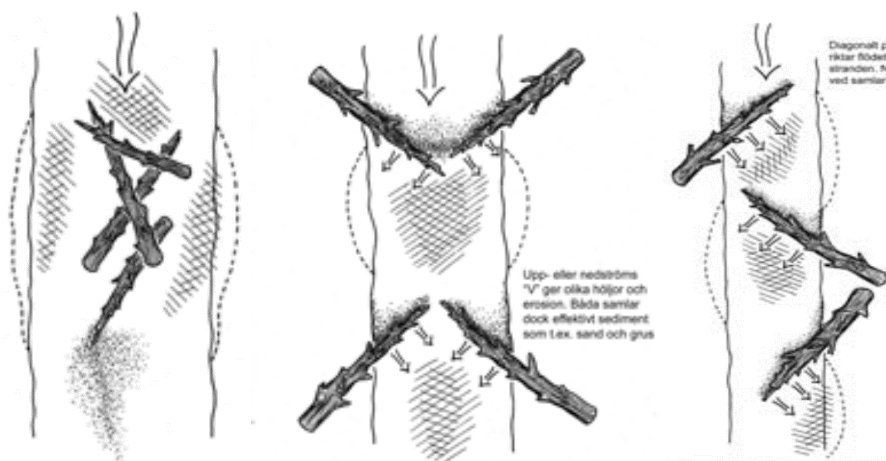

Figur 3 Exempel på olika sätt att placera block och sten i vattendrag vilket också kommer ge olika resultat på strömningen runt blocken. Bilden är tagen från rapporten: Block och sten som åtgärd vid restaurering i vattendrag - exempel från Helge å, Länsstyrelsen i Kronobergs län (Kling 2009). Alternativ D är att föredra i Täljöviken, dvs att man slumpmässigt lägger ut sten, alternativt i små kluster om 3.-5 block.

Fördämningar i vattendragsfåran

Skapa en naturlig tröskel med död ved. Fördämningen skapas med lite större stockar/träd, Syftet med fördämningen är att sänka vattnets hastighet och då tvinga upp vattnet på översvämningssytorna vid höga flöden. Stockarna förankras i vattendragsfårans kanter så att dessa inte forslas bort vid höga flöden. Viktigt är att dämnet konstrueras så att det inte hindrar fisk från att ta sig upp- och nedströms fåran. Nedan visas två exempel på hur man skulle kunna placera den döda veden i vattendraget i Täljöviken.

Antal: 8–10 större stockar av al eller gran (30 – 50 cm diameter).

Figur 411 Illustrationen visar hur man ska tänka när man skapar en fördämning med död ved utan att skapa ett vandringsbinder. Alternativ på hur den döda veden bör placeras i Täljöviken. Illustrationerna är hämtade från rapporten Ekologisk restaurering av vattendrag (Degerman 2008)

Tillstånd och dispenser

Arbeten i och nära vatten är nästan alltid en vattenverksamhet enligt 11 kapitlet i miljöbalken. Åtgärderna behöver då, beroende på omfattningen antingen anmälas till ansvarig myndighet (i detta fall Österåkers kommun) eller söka tillstånd hos mark- och miljödomstolen. En anmälan enligt 11 kap 9a § miljöbalken omfattas inte av rättskraft. Anmälan om vattenverksamhet behövs inte om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. Beviskravet att inga intressen påverkas ligger på den som vill bedriva vattenverksamheten.

Åtgärder så som vassfräsning, röjning av sly, trädfällning, spänger och gömslen kräver dispens från strandskyddet. Kommunen ansvarar för strandskyddsdispenserna.

Grävning av laguner och kanaler på ca 2 hektar är tillståndspliktigt enligt miljöbalken.

Tillståndsansökan

Rekommendationen är att alla åtgärder, det vill säga vassfräsning, spänger, gömslen, röjning samt häckningsöar, ingår i en tillståndsansökan. Vid en tillståndsansökan kan även dispensansökan ingå.

Bilaga 2. Fåglar vid Täljöviken

Sammanställning av ett urval av fågelarter rapporterade vid fågelinventering 2020 (Ekologigruppen 2021b) och tidigare fynd enligt uppgifter registrerade i databasen Artportalen (källa Artportalen, sökning 2000–2020) inom området.

Tabell 1. Listan omfattar de arter som är upptagna i Fågeldirektivets bilaga 1 och rödlistade arters förekomst i området. FD: Fågeldirektivet. Rödlistekategorier: (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad.

Art	Revir	Aktivitet	Förekomst
Björktrast (NT)	?	Födosökande	En individ noterades vid födosök i hästhagen syd Näs gård.
Bläsand (VU)	–	Rastande	En hona noterades mellan 15 och 24 april. Ej häckning.
Brun kärrhök (FD)	?	Födosökande	Födosökte vid ett tillfälle i april. Noterades endast vid ett tillfälle och häckade sannolikt inte. Även fynd på Artportalen från 2018, 2017 och 2003.
Brushane	3	Rastande	Tre individer rastade på den betade strandängarna. Fynd från Artportalen 2018 och 2017. En ungfågel rastade i slutet av augusti 2017.
Buskskvätta (NT)	6–7	Permanent revir	Buskskvätta noterades främst i den norra delen av Täljöviken, dels i hästhagarna vid Näs gård, dels nedanför de nybyggda husen längre in i viken. Två par hävdade också revir på Svinningeängarna i sydväst. Arten har även häckat 2017 och 2014 enligt Artportalen.
Drillsnäppa (NT)	1?	Par i lämplig häckbiotop	Tre drillsnäppor sågs endast vid ett tillfälle. Möjlig häckning. Det finns ett fynd av drillsnäppa från 2018 enligt Artportalen.
Fiskgjuse (FD)	–	Födosökande	Fiskgjuse observerades vid tre tillfällen födosökande i Täljöviken. Arten häckar inte i utredningsområdet men sannolikt i närheten. Enligt Artportalen sedd i området 2019, 2019, 2017, 2010, 2002.
Fiskmåsar (NT)	?	Födosökande	Upp till 75 individer födosökte på åkermarken norr strandängarna tillsammans med skratmåsar och ute i Täljöviken. Häckar sannolikt i närområdet. Även noterad 2016, 2014 och 2010 enligt Artportalen.
Fisktärna (FD)	–	Födosökande	Födosöker i viken med sex individer. Arten häckar sannolikt på ön Fårholmen, där den häckade 2002, eller mindre skär utanför Täljöviken. Noterad enligt Artportalen 2014 och 2012.
Gråkråka (NT)	1–2?	Permanent revir	En grupp om cirka 25 kråkor höll till vid badhuset vid Näs gård. Det är osäkert hur många som häckade inom utredningsområdet. Noterad 2016 enligt Artportalen.
Gråtrut (VU)	–	Födosökande	Upp till tre individer födosöker i området. Arten häckar sannolikt i närområdet på mindre skär utanför Täljöviken. Noterad enligt Artportalen 2018, 2016, 2012 och 2010.
Grönben (FD)	–	Rastande	Fem ex rastade på strandängarna på norra sidan av Täljöviken. Ej häckning. Fynd från 2018 enligt Artportalen.
Grönfink (EN)	1?	Spel/sång	Hördes i trädmiljöer vid Näs gård. Möjlig häckning.
Gulsparr (NT)	1	Permanent revir	Ett par runt Näs gård. Trolig häckning. Fynd från 2017, 2011 och 2007 enligt Artportalen.
Havstrut (VU)	–	Födosökande	Två individer födosöker i området. Arten häckar sannolikt i närområdet på mindre skär utanför Täljöviken. Fynd enligt Artportalen 2016, 2010 och 2003.
Kricka (VU)	2–3	Permanent revir	Två, tre par kricka bedömdes häcka på strandängarna. Paret sågs vid fyra tillfällen på och runt strandängarna. Även sedd 2019, 2017 och 2012 enligt Artportalen.
Ljungpipare (FD)	–	Rastande	Två rastade på strandängarna på norra sidan av Täljöviken. Ej häckning. Även rastade våren 2018, samt augusti och september 2017 enligt Artportalen.
Mindre hackspett (NT)	1?	Spel/sång	I trädmiljöer öster om Näs gård. Möjlig häckning. Hörs i alsumpskogen på sydvästra sidan 2014 enligt Artportalen.
Rörsångare (NT)	3–4	Permanent revir	Tre, fyra par häckade troligen i vassmiljöerna runt Täljöviken. Även hörd 2014 och 2011 enligt Artportalen.
Silltrut (VU)	–	Födosökande	Enstaka individer födosöker i området. Arten häckar sannolikt i närområdet på mindre skär utanför Täljöviken. Noterad i området enligt Artportalen 2018, 2017, 2016, 2014, 2010.
Skedand (NT)	1?	Obs i häcktid	Två hanar observerades i vattnet vid strandängarna. Inga honor noterades. Oklart om det rörde sig om rastande fågel. Möjlig häckning.
Skrattmåsar (NT)	?	Födosökande	Skrattmåsar födosökte på åkermarken norr strandängarna tillsammans med fiskmåsar och ute i Täljöviken. Som mest noterades cirka 200 individer. Häckar sannolikt i närområdet.
Stare (VU)	?	Födosökande	Födosökande stare noterades vid flera tillfällen. Flockar på upp till 35 individer såga på strandängarna och åkermarkerna. Häckar sannolikt i lövträdsmiljöer nära Näs gård och på Åkerholme vid Näsuddens naturreservat. Från 2017 finns uppgifter om 100 rastande storer enligt Artportalen.

Storspov (EN)	–	Rastande	Ett till två ex hördes på strandängarna. Ej häckning . Fynd på Artportalen 2020, 2018 och 2017, som mest 8 ex 2017.
Strandskata (NT)	1	Permanent revir	Strandskata sågs fyra gånger, vid det första tillfället noterades ett par, därefter ensamma individer. Trolig häckning . Har sannolikt häckat tidigare, fynd på Artportalen från 2018, 2016, 2015 och 2014.
Svartvit flugsnappare (NT)	1?	Spel/sång	Hördes vid ett tillfälle i trädmiljöer vid Näs gård.
Sävparv (NT)	6–7	Permanent revir	Sex, sju par bedömdes häcka i vassarna spritt runt hela Täljöviken. I september noterades cirka 20 ungfåglar i vassarna. Häckade enligt Artportalen 2018, 2017 och 2016.
Tofsvipa (VU)	10	Permanent revir	Cirka 10 par bedömdes häcka, dels på åkermarken närmast Näsuddens naturreservat, dels på strandängen. Enligt Artportalen födosökte 60 individer i augusti 2017.
Vitkindad gås (FD)	?	Födosökande	Upp till 230 ex rastade Uppehöll sig hela våren på strandängarna, åkermarkerna och i Täljöviken. Osäkert om de fick ut ungar . Enligt Artportalen rastar flockar om 100 relativt ofta, till exempel 2019 och 2017. Arten häckade 2016.
Ärtsångare (NT)	1?	Spel/sång	Hördes på Åkerholme vid Näsuddens NR och öster om Näs gård

Tabell 2. Tabellen visar fynd från databasen Artportalen under åren 2000–2020 och från inventeringar genomförda av Ekologigruppen. FD: Fågeldirektivet. Rödlstetekategorier: EN=Starkt hotad, VU=sårbar, NT=nära hotad. Tabellen är sorterad i alfabetisk ordning.

Art	FD/RK	Förekomst	Källa
Blå kärrhök	FD, NT	Enligt Artportalen finns två fynd av födosökande individer, 2014 och 2004.	Artportalen 2020–2000
Brunand	EN	Brunand har noterats i området 2016, 2011, 2006 och 2004 enligt Artportalen	Artportalen 2020–2000
Duvhök	NT	Fynd av födosökande individer 2019 och 2005.	Artportalen 2020–2000
Havsörn	FD, NT	Arten födosöker regelbundet i området.	Artportalen 2020–2000
Rödvingetrast	NT	Arten är noterad födosökande och sjungandes.	Artportalen 2020–2000
Spillkråka	FD, NT	Födosökande vid ett tillfälle.	Artportalen 2020–2000
Tallbit	VU	Födosökande vid ett tillfälle.	Artportalen 2020–2000
Tornseglare	EN	Observationer av enstaka födosökande individer.	Artportalen 2020–2000
Törnskata	FD	Törnskata är noterad fyra gånger i området. 2014 finns fynd från Svinningeängarna.	Ekologigruppen 2014

Tabell 3. Naturvårdsarternas förekomst i området, sorterade i alfabetisk ordning. Fynd från databasen Artportalen är från åren 2000–2020 och från inventeringar genomförda av Ekologigruppen.

Art	Revir	Aktivitet	Förekomst
Gråhäger	–	Födosökande	Gråhäger noterades med två individer vid flera tillfällen i vassar runt Täljöviken. Arten sågs även i oktober. Flera fynd på Artportalen.
Gräshoppsångare	1	Spel/sång	Hördes i slutet av juni i vass/viden i sydvästra delen av Täljöviken. Hördes ett par dagar senare på samma ställe enligt Artportalen. Trolig häckning . Arten hörd i samma område 2018 enligt Artportalen.
Gröngöling	1,2	Spel/sång	En hördes från Näsuddens naturreservat, en hördes vid två tillfällen öster om Näs gård. Trolig häckning .
Härmsångare	1?	Spel/sång	I strandskog i sydvästra delen av Täljöviken. Möjlig häckning. Även hörd i samma område 2014 enligt Artportalen.
Mindre strandpipare	1?	Par i lämplig häckbiotop.	Ett par observerades på strandängarna i norr. Trolig häckning. Noterad på den betade strandängen 2018 enligt Artportalen.
Näktergal	1,2	Permanent revir	Hördes vid flera tillfällen i täta videsnår i sydväst. Trolig häckning . I samma område finns fynd från 2014 och 2002 (Artportalen).
Rödbena	1	Permanent revir	Ett par noterades vid två tillfällen på strandängarna i norr. Trolig häckning. Flera fynd från Artportalen, bland annat fyra spelande individer 2018.
Rörhöna	1?	Obs i häcktid, lämplig biotop	Hördes i vassen i slutet av juni. Möjlig häckning. Inga tidigare fynd från området (Artportalen).
Skogsduva	1	Obs i häcktid, lämplig biotop	Förflygande vid flera tillfällen. Häckar sannolikt i närliggande Björnungskogen.

Skäggmes	?	Rastande	Påträffades inte under inventeringen. Enstaka fynd från inventering 2014 (Ekologigruppen 2014). Fynd på Artportalen från 2003 och 2002.
Småskrake	1?	Par i lämplig häckbiotop.	Ett par noterades i vattnet utanför strandängen. Trolig häckning.
Småspov	–	Rastande	En individ rastade på strandängarna. Inga tidigare fynd enligt Artportalen.
Snatterand	6,7	Par i lämplig häckbiotop.	Snatterand noterades vid varje inventeringstillfälle och som mest noterades sju par. Troliga häckningar på och i närheten av strandängarna i norr. 18 snatteränder noterades i oktober 2020. Flera fynd på Artportalen, bland annat häckning 2017.
Stenskvätta	2	Permanent revir	Två par stenskvätta noterades den 11 maj spritt över området. Troliga häckningar. Flera individer noterades i september. Flera fynd på Artportalen, bland annat häckning 2014.
Sånglärka	5–6	Permanent revir	Sånglärka noterades vid varje inventeringstillfälle, både på strandängarna och på åkermarken. Fem, sex par bedömdes häcka. Sågs även i slutet av september. Flera fynd på Artportalen. Arten har häckat tidigare år. 50 individer rastade 2017 på den permanenta vallen.
Sävsångare	5	Permanent revir	Fem par bedömdes häcka i vassarna runt Täljöviken.
Varfågel	–	Rastande	Sågs en gång i toppen på ett buskage i april. Enstaka fynd enligt Artportalen om rastande individer.
Vattenrall	1?	Obs i häcktid, lämplig biotop	Hördes och sågs i slutet av september. Häckar sannolikt i området.
Ängsplärlärka	4, 5	Permanent revir	Ängsplärlärka noterades vid varje inventeringstillfälle, både på strandängarna och på åkermarken. Fyra, fem par bedömdes häcka. Sågs även i slutet av september. Rapporter om rastande fågel på den permanenta vallen finns enligt Artportalen, som mest rastade 15 individer 2017.

Tabell 4. Tabellen visar vanliga sjöfågelarter som noterades i Täljöviken. Dessa arter är typiska arter för grunda Östersjövikar.

Art	Revir	Aktivitet	Förekomst
Grågås	?	Häckande, födosökande	Grågås noterades på åkermarken, den permanenta vallen, på den betade strandängen och i vattenmiljöerna i de norra delarna. Som mest noterades 20 individer. Arten häckade i området och i slutet av april noterades åtta ungar. Arten förekommer regelbundet i området enligt Artportalen.
Gräsand	2, 3	Häckande, födosökande	Flera par gräsand bedömdes häcka i utredningsområdet. Arten förekommer regelbundet i området enligt Artportalen.
Kanadagås	?	Häckande, födosökande	Kanadagås noterades på åkermarken, den permanenta vallen, på strandängarna och i vattenmiljöerna i de norra delarna. Som mest noterades 10 individer. Arten förekommer regelbundet i området enligt Artportalen.
Knipa	2, 3	Häckande, födosökande	Två-tre par noterades under våren och arten häckar sannolikt i området. Fem knipa observerades under födosök i Täljöviken i slutet av september. Häckande, födosökande
Knölsvan	2, 3	Häckande, födosökande	Två, tre par noterades under våren. Häckar sannolikt i närområdet. Många rastande individer i november. Arten förekommer regelbundet i området enligt Artportalen.
Skäggdopping	10	Häckande, födosökande	Flera par bedömdes häcka i Täljövikens vassmiljöer. Som mest sågs tio par. Även i september noterades flera födosökande skäggdoppingar. Arten förekommer regelbundet i området enligt Artportalen.
Sothöna	1, 2	Häckande, födosökande	Ett till två par sothöna bedömdes häcka i utredningsområdet. Arten förekommer regelbundet i området enligt Artportalen. Som mest har 40 noterats.
Storskrake	2,3	Häckande, födosökande	Två, tre par bedömdes häcka och födosöka i Täljöviken. Arten noterades i november. Arten förekommer regelbundet i området enligt Artportalen.
Storskarv	–	Födosökande	Upp till tio storskarvar noterades vid födosök i Täljöviken.
Vigg	2, 3	Häckande, födosökande	Två, tre par bedömdes häcka i utredningsområdet. Arten noterades också på hösten då en flock om cirka 50 vingar födosökte i viken. Denna flock noterades även i november. Arten förekommer regelbundet i området enligt Artportalen. Vintertid förekommer ofta grupper mellan 50 och 100 individer.

Bilaga 3. Erfarenheter av skötsel från Asköviken

(Johansson & Rehnberg, 2008):

Vid projektet att återskapa blå bård vid Asköviken i Mälaren genomfördes de inledande körningarna, i syfte att pressa ner rotfilten, i september-oktober. Man har med hänsyn taget till de rastande och häckande fåglarna valt att inte genomföra några ingrepp under perioden april - juli. Under och efter arbetets gång förväntas bårdens kant mot de betade ängarna att förskjutas längre upp mot land. Den idealiska blå bården bör inte vara mycket djupare än 20 cm om man vill få den bästa effekten av den. Det är dessutom viktigt att den till stora delar är torrlagt under 20 % (ca 2 månader) av växtperioden, d.v.s. under högsommaren då man kan förvänta sig att det är som torrast i markerna. Orsaken till dessa önskemål är att flera av de frösättande vattenväxterna behöver ha tillgång till blottad jord för att de ska kunna gro (Börje Ekstam, *mundligen*) (Johansson & Rehnberg, 2008).

- Fortsatt nedpressning av rotfilten i syfte att åstadkomma en blå bård. Görs lämpligen i samband med slåttern/putsningen av strandängarna.
- Slå/putsa strandängarna årligen under hösten (efter 15/7). Detta gäller främst de ängar som idag inte har någon annan form av hävd. I de områden där bete förekommer behöver man eventuellt endast putsa de områden där djuren av en eller annan anledning har svårt att nå fram till, eller har betat dåligt.
- Betesdjurens störning av markskiktet är ett mycket viktig inslag i upprätthållandet och bevarandet av den blå bården. Störningen som djuren åstadkommer är också viktigt för många av de växter och djur som lever på ängarna. Betesdriften skall därför även fortsättningsvis vara ett stående inslag i hävden
- Tuvor kan medföra ett försvårande inslag i skötseln av ängarna, men de utgör utmärkta boplatser för ett flertal fågelarter.
- Håll efter uppväxande buskar och sly i de områden som av en eller annan anledning inte kan slås/putsas med maskin.

Bilaga 4. Att skapa en slätteräng

Att byta markanvändning och odla gräs och blommande örter på åkermarken har stora likheter med den vallodling som redan nu är en naturlig del av växtföljden i modernt jordbruk. Skillnaden består i valet av fröblandning: en övervägande del av fröblandningen på en vall består av kvävefixerande baljväxter som klöver och lusern, emedan dessa växter oftast saknas i de utsäden som marknadsförs under namnet ängsfröblandning. Genom sådd av ängsfröblandning kan man skapa något vackert och ekologiskt funktionellt på åkermark. Viktigt är dock att påpeka att, i strikt mening, skapar man inte en äng genom att så gräs och blommande örter på en åker. Näringsinnehållet i jorden är för högt för att passa den egentliga ängens karaktärsväxter. Växter som uppskattar det höga näringsinnehållet, till övervägande del olika sorters gräs, kommer under lång tid att kunna dominera. Det finns med andra ord en stor risk att marken efter några år domineras av några få gräsarter och de mest konkurrensstarka örterna. Kvar bland de örter som ursprungligen ingick i sådden blir bland annat gulmåra, prästkraze och johannesört. Som en naturlig del i utvecklingen kommer även växtarter som inte ingick i fröblandningen att etablera sig. De ytterst konkurrenskraftiga gräsen hundäxing och timotej ingår oftast inte i ängsfröblandningar, men de kommer lika fullt att ingå i gräsmarken efter några år. Givetvis beroende på förekommande växter i omgivningen, men sannolikt är att även örter som röd- och vitklöver, samt baldersbrå och hundloka kommer att självså sig och bli en del av den anlagda gräsmarkens flora. Eftersom huvudsyftet här är att skapa en vacker vy utmed stigar och gångvägar och det är betingat med förhållandevis höga kostnader med insådd, så kommer endast en bård i åkerns kanter bli föremål för sådd.

Bilaga 5. Förvaltningsplan för Täljövikens stränder- och vatten (separat bilaga)

Förvaltningsplanen redovisas som en separat bilaga.

Bilaga 5. Förvaltningsplan för Täljövikens stränder och vatten

I denna förvaltningsplan, tillhörande ”Skötselplan för Täljövikens stränder och vatten”, delas planområdet upp i geografiska områden. Här beskrivs skötseln kortfattat och dokumentet ska fungera som en handledning för den kommande driften i området.

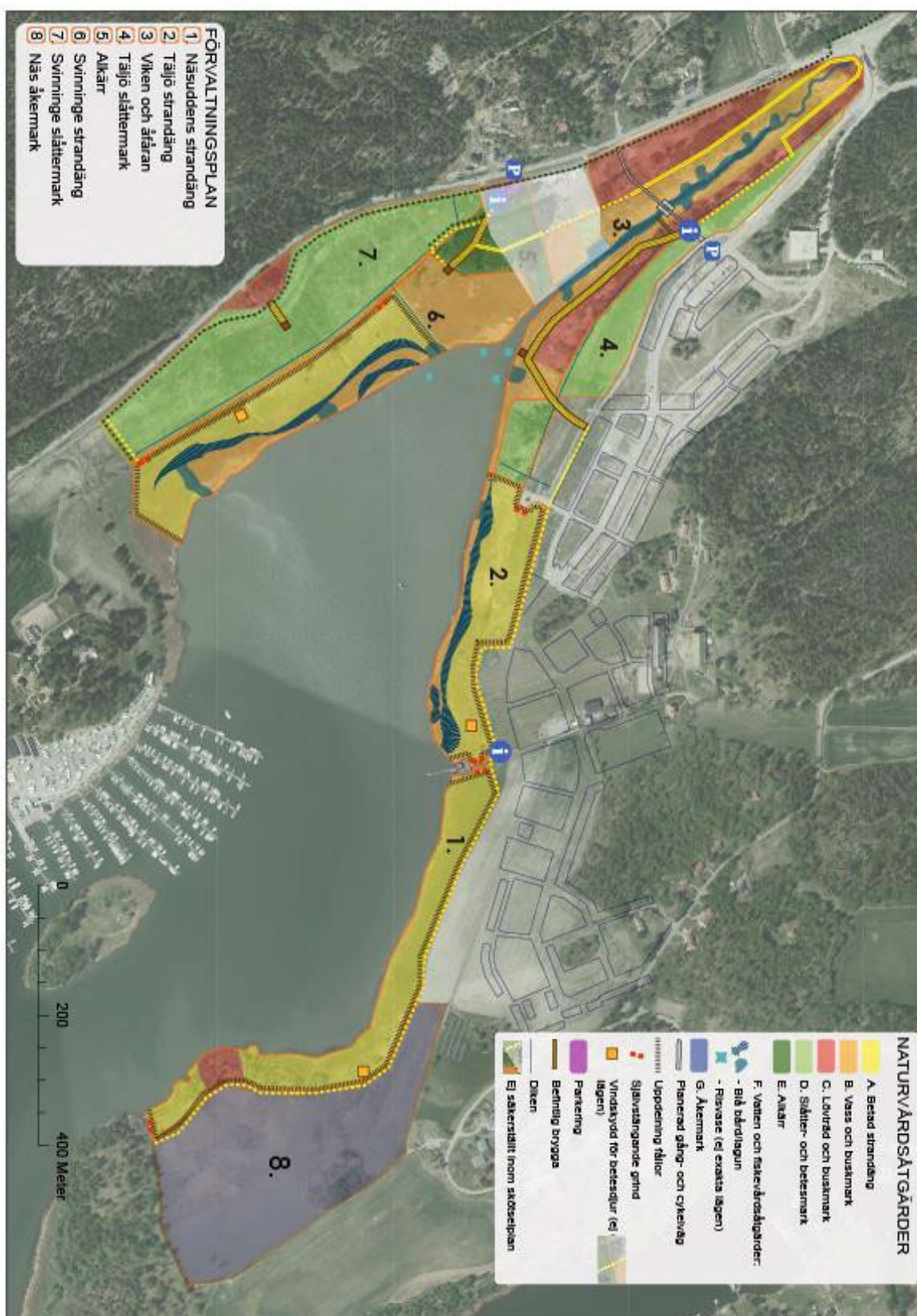
Dispenser och tillstånd

Strandskyddet omfattar en zon om hundra meter från strandkanten både upp på land och ut i vattnet. För åtgärder som påverkar förutsättningarna för växt- och djurliv på platsen samt allmänhetens tillgång till platsen krävs dispens från strandskyddet. Detta gäller bland annat stängsling, anläggande av stig och byggnad av fågeltorn med mera. Åtgärder i vattnet som påverkar vattenmiljö och botten klassificeras som vattenverksamhet och kan behöva anmälas alternativt ansökas om tillåtelse för. Då skötselplanen omfattar ett stort område och det runt hela viken planeras många åtgärder i och nära vattnet kommer en ansökan om vattenverksamhet till mark- och miljödomstolen att sammanställas. I denna lyfts även åtgärder som berör strandskydd in så att en helhetsbedömning kan göras.

Utläggning av risvasar kräver fiskerätt/-markägarens och fiskevårdsföreningens tillstånd.

Områdesindelning

1. Näsuddens strandäng
2. Täljö strandäng
3. Viken och åfåran
4. Täljö slättermark
5. Alkärr
6. Svinninge strandäng
7. Svinninge slättermark
8. Näs åkermark (omfattas inte av förvaltningsplanen)

Figur 1 Karta förvaltningsplan

Område I – Näsuddens strandäng (4,5 hektar)

Målbild

Välbetad strandäng med mindre översvämningar årligen. Strandängen är öppen med naturlig zonering av vegetationstyper. Floran och fågelfaunan är typisk för hävdade strandängar. Strandängen är på sina håll tuvig orsakad av bete och tramp. Mellan vassen och fuktängen återfinns eventuellt den karaktäristiska blå bården. Som alternativ eller komplement till bete kan marken också skötas genom slätter.

Åtgärder av engångskaraktär

Vassfräsning

En mosaik av olika vegetationstyper inom fuktängarna eftersträvas, med omväxlande kortbetade och tuviga partier. Strandängen och den eventuella blå bården skapas genom vassfräsning/putsning med ett amfibiegående fordon. I torrare partier kan en traktor med slaghack användas. Strandängen är smal och andra delar av skötselområdet har ännu bättre förutsättningar för blå bård. Därför riktas insatserna för att skapa en blå bård i första hand till dessa områden (område 2 och 6). Om antydan till blå bård uppkommer är detta positivt och på sikt kan insatser göras för att skapa en. För att åstadkomma bra förutsättningar för en blå bård kan vassen fräsas/tryckas ned en bit ut i vattnet.

Areal: Cirka 2.5 hektar

Röjning av vedartad vegetation

Ta ner alla träd och höga buskage i de betesmarker där man vill utveckla ett rikt fågelliv, då dessa utgör goda sittplatser för rovfåglar och kråkfåglar som hotar strandängsfåglarna.

Stängsling för bete

Området stängslas in. Stättor/självstängande grind anordnas.

Längd stängsel: Cirka 900 meter

Betesdjur: 6-7 stycken dikor med kalvar eller motsvarande

Vindskydd för betande djur

Ett vindskydd om cirka 35 kvm uppförs för de betande djuren.

Stig

Längs med hela området planeras en naturstig som ansluter Näsuddens naturreservat.

Återkommande åtgärder och löpande skötsel

Strandängarna hålls öppna med hjälp av bete och tramp från betesdjur. Bete med lättare kötraser är den enskilt viktigaste naturvårdsinsatsen. Det är viktigt att bete kommer igång direkt inpå åtgärderna senast säsongen efter genomförd vassfräsning och betesputsning. De första fem åren är ett högt betestryck viktigt för ett lyckat slutresultat.

- Tidigt betespåsläpp är att föredra de första åren även om det riskerar att störa fågellivet.
- Om betet inte blir tillräckligt kan återkommande maskinella åtgärder i form av betesputs och/eller borttagning av vass vara nödvändiga.
- Stängslen behöver underhållas/undersökas en gång per år.
- Sly och buskar kan behöva hållas efter allteftersom det växer upp

Tabell 1. Område 1. Nedan redovisas grova uppskattningar över de olika åtgärdernas kostnader.

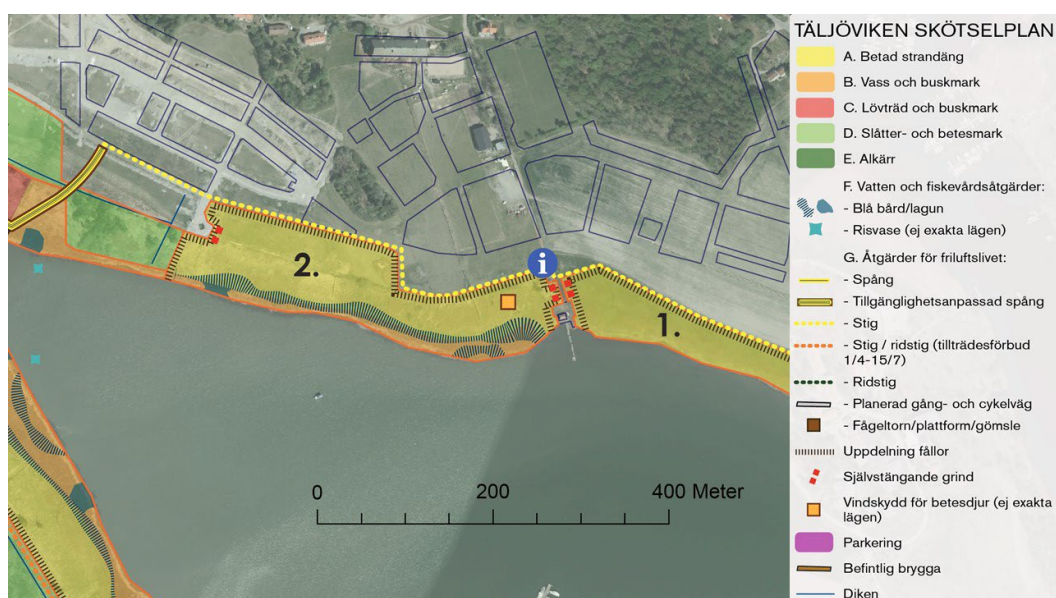
Åtgärd Område 1	Hektar/meter	Frekvens	Skötsel	Tidpunkt	Uppskattad initial kostnad (kr)	Ungefärlig årlig kostnad första tio år (sek)
Vassfräsning	Cirka 2,5 hektar	Initialt därefter vid behov Vart 5-10e år	Årligt bete	Sen höst/Vinter	25 000–50 000 kr*	20 000**
Bete med 6-7 dikor med kalvar eller motsvarande	4,5 hektar	Årligen	Daglig tillsyn	Maj-Okt	-	60 000 kr
Vindskydd för betande djur	Cirka 35 kvm	Engångs			150 000 – 200 000 kr	2 000 kr
Röjning av sly	Cirka 1,5 hektar med punktinsatser.	Initialt därefter vid behov	Vid behov	Sen höst/Vinter	10 000 – 20 000 kr	2 000 kr
Stängsling	Cirka 1000 meter	Engångs	Årlig tillsyn	–	150 000- 200 000 kr	3 000 kr
Självstängande grind/ stättor	2 st	Engång			15 000 kr	1 000 kr
Stig Ca 1m bred, grusad	Cirka 900 meter	Engångs			324 000 kr	2 000 kr
<u>Summa (uppskattningar)</u>	–	–	–	–	<u>Cirka 670 000 – 810 000 kr</u>	<u>Cirka 90 000 kr</u>

*= Blå bärd skapas med hjälp av betesdjuren och av vassfräsningen men kan vid behov fräsas extra om ej önskvärd effekt uppstår. Förutom själva utförande kan eventuella etableringskostnader tillkomma. **= Om betet inte blir tillräckligt kan återkommande maskinella åtgärder i form av betesputs/fräsning vara nödvändiga.

Område 2 – Täljö strandäng (3,5 hektar)

Målbild

Välbetad strandäng med mindre översvämningar årligen. Strandängen är öppen med naturlig zonering av vegetationstyper. Floran och fågelfaunan är typisk för hävdade strandängar. Strandängen är på sina håll tuvig orsakad av bete och tramp. Mellan vassen och fuktängen återfinns den karakteristiska blå bården. Den blå bården utgör lekområden för ett flertal fiskarter. I vassen finns ett mosaikartat landskap med laguner och siktlinjer. Som alternativ eller komplement till bete kan marken också skötas genom slåtter.

Åtgärder av engångskaraktär

Vassfräsning

Strandängen och den tillhörande blå bården skapas genom vassfräsning/putsning med ett amfibiegående fordon. I torrare partier kan en traktor med slaghack användas. För att åstadkomma bra förutsättningar för en blå bård, eller bete ända ut i strandkanten, bör vassen fräsas/tryckas ned en bit ut i vattnet. En mosaik av olika vegetationstyper inom fuktängarna eftersträvas, med omväxlande kortbetade och tuviga partier.

Areal: Cirka 2 hektar

Laguner och kanaler (cirka 2 stycken)

Lagunerna och kanalerna skapas med hjälp av ett amfibiegående fordon som fräser/trampar ner bladvassen.

Areal: 0,5 hektar

Röjning av vedartad vegetation

Träd och högre buskage utgör goda sittplatser för rovfåglar och kråkfåglar, vilket ger dessa en alltför god utgångspunkt i jakten på fågelungar. Det är därför viktigt att ta ner alla träd och höga buskage i de betesmarker där man vill utveckla ett rikt fågelliv.

Stängsling

Området stängslas in. Stättor/självstängande grind anordnas.

Längd stängsel: Cirka 700 meter.

Betesdjur: 5-6 stycken dikor med kalvar eller motsvarande

Vindskydd för betande djur

Ett vindskydd om cirka 35 kvm uppförs för de betande djuren.

Stig

Längs områdets norra sida går en gångväg som kopplar samman stigsystemet

Återkommande åtgärder och löpande skötsel

Den blå bården och strandängarna hålls öppna med hjälp av bete och tramp från betesdjur. Bete med lättare kötttraser är den enskilt viktigaste naturvårdsinsatsen i ett område som detta. Viktigt är att området betas säsongen efter genomförda åtgärder som vassfräsning och betesputsning. De första fem åren är ett högt betestryck viktigt för ett lyckat slutresultat.

- Om betet inte blir tillräckligt kan återkommande maskinella åtgärder i form av betesputs/fräsning vara nödvändiga. Särskilt i blöta partier (blå bården).
- Stängslen behöver underhållas/undersökas en gång per år.
- Sly och buskar kan behöva hållas efter, allteftersom de växer upp vid eventuellt otillräckligt betestryck.
- För att bibehålla en öppen vattenspegel i lagunerna kan återkommande skötsel vara nödvändig, framförallt under de första åren. Skötseln genomförs med lämplig amfibiegående maskin. Om ej önskad effekt uppnås får en diskussion föras om eventuellt en grävning kommer att vara aktuell (översta lagret med rotfilt avlägsnas).

Tabell 2. Område 2. Nedan redovisas grova uppskattningar av de olika åtgärdernas kostnader

Åtgärd	Hektar/meter	Frekvens	Skötsel	Tidpunkt	Uppskattad Initial kostnad (kr)	Ungefärlig årlig kostnad första tio åren
Område 2						
Vassfräsning Blå bård genom vassfräsning/bete /maskinell trampning*	Cirka 2 hektar	Initialt därefter vid behov. Vart 5-10e år	Årligt bete	Nov-Feb	20 000–40 000 kr	20 000** kr
Bete med 5-6 dikor med kalvar eller motsvarande	3,5 hektar	Årligen	Daglig tillsyn	Maj-Okt	-	60 000 kr
Röjning av sly	Cirka 0,5 hektar med punktinsatser	Initialt därefter vid behov	Vid behov	Sen höst/Vinter	6 000–8 000 kr	2 000 kr
Stängsling	Cirka 700 meter	–	Årlig tillsyn	–	100 000–150 000 kr	3 000 kr
Vindskydd för betande djur	Cirka 35 kvm	Engångs			150 000 – 200 000 kr	2 000 kr
Laguner Ev grävning av rotfilt	0,5 hektar	Varje år upp till 3–5 år	Vid behov efter 5 år	Sen höst/Vinter	100 000 – 200 000*** kr	
Självstängande grind/stättor	2 st	Engång			15 000 kr	1 000 kr
Information Tillverkning/montering av skylt, Grafisk design av skylt	1 st	Engång			30 000 kr	1 000 kr
<u>Summa (uppskattningar)</u>	–	–	–	–	<u>Cirka 420 000 – 650 000 kr</u>	<u>Cirka 89 000 kr</u>

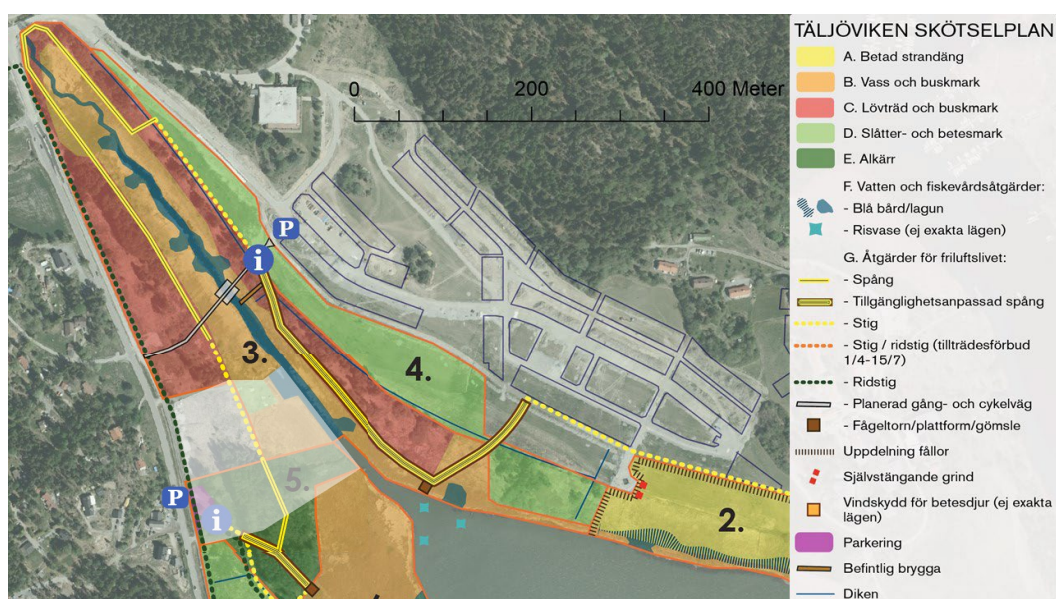
*= Blå bård skapas med hjälp av betesdjuren och av vassfräsningen men kan vid behov fräsas extra om ej önskvärd effekt uppstår.

= Om betet inte blir tillräckligt kan återkommande maskinella åtgärder i form av betesputs/fräsning vara nödvändiga. Förutom själva utförande kan eventuella etableringskostnader tillkomma vid vassfräsning och vid återkommande åtgärder av laguner och kanaler. *=Pris behöver säkerställas med offert. Om uppgrävt material är förorenat beräknas deponering kosta 50-100 kr/m³.

Område 3 – Viken och åfåran (8,5 hektar)

Målbild

Mosaikartad vegetation med bladvass i olika åldrar och tätheter med inslag av laguner. Partier med busk- och trädvegetation. Översvämningsmarker som fungerar som viktiga lekmiljöer för ett flertal av Östersjön fiskarter. Vattendragsfåran skapar förutsättningar för fiskar att simma upp till det tillrinnande vattendraget och Lillträsk. Via spänger kan man nå ut till ett gömsle och uppleva naturen på nära håll. I samband med bebyggelsen vid den nordöstra delen av viken planeras för en gång- och cykelbro över viken. Denna kommer att korsa spängerna och erbjuda möjlighet att ta sig över vattendraget på ytterligare ett ställe.

I södra delen av område 3 är möjligheterna till att genomföra skötselåtgärderna inte säkerställda, utan ska ses som ett förslag (mjölkevitt överlägg)

Åtgärder av engångskaraktär

Röjning av vedartad vegetation

I den östra delen av området norr om viken röjs en del igenväxningsvegetation bort i syfte att återskapa ett mer historiskt landskap. Partier med träd och buskage sparas vid lämpliga platser för att gynna fågel.

Längre in i viken röjs sly och träd delvis på den norra sidan medan den södra sidan lämnas för fri utveckling. Träd och buskar vid vattendragets mynning lämnas på den södra sidan av viken.

Stigar och spänger

I området skapas stigar och spänger för att tillgängliggöra för allmänheten att komma nära naturen.

Stig: 350 meter. Spång: 650-700 meter. Tillgänglighetsanpassad spång cirka 400 meter

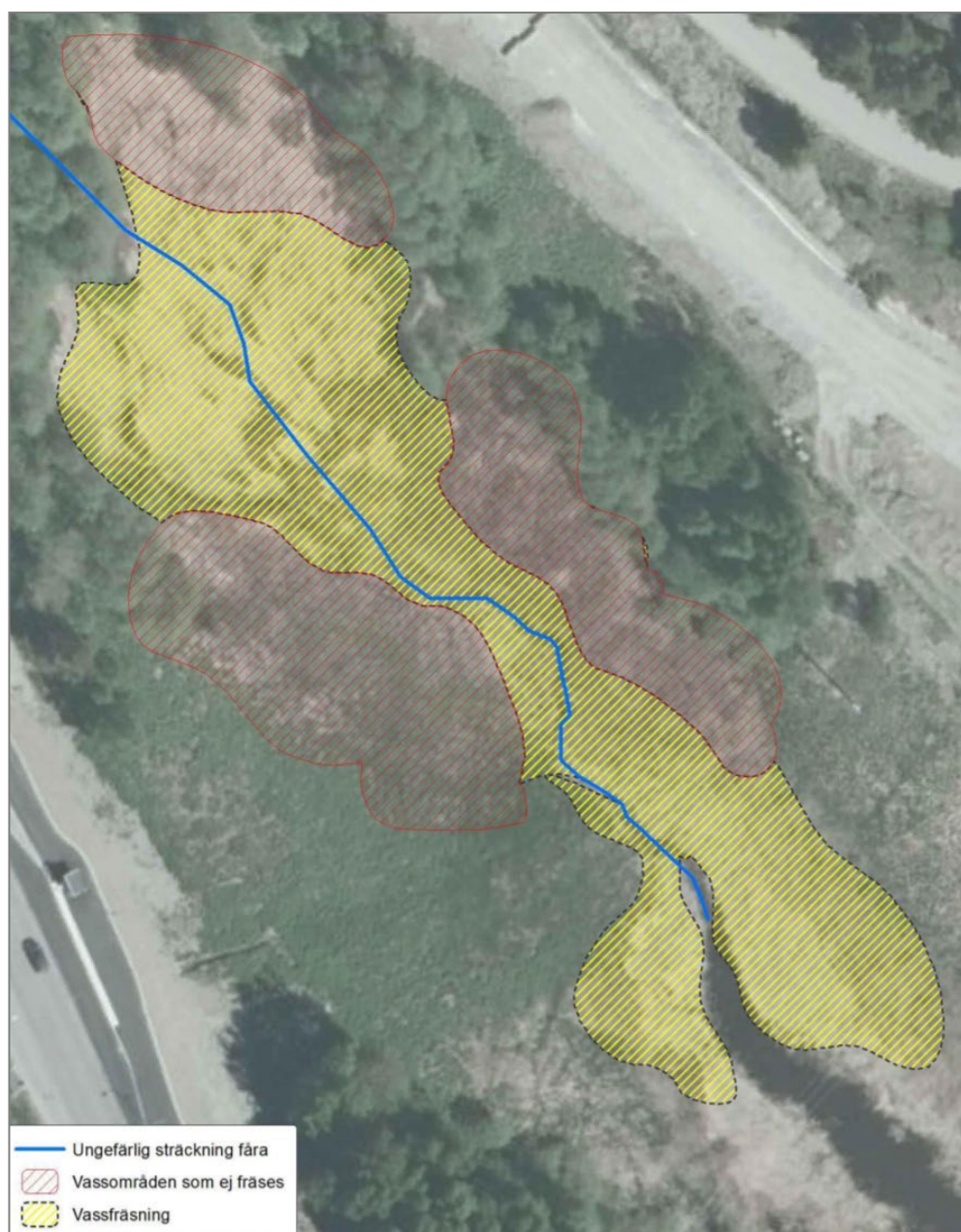
Gömsle

Ett gömsle med tillhörande spång byggs vid mynningen av kanalen, förslagsvis intill en av lagunerna.

Laguner (cirka 7 stycken)

Lagunerna i vassen skapas med hjälp av ett amfibiegående fordon som fräser/trampar ner bladvassen där det bedöms möjligt. Alternativt bör man genomföra en ytlig grävning (endast rotfilten tas då bort).

Areal: 0,5-1 hektar.

Figur 2 Karta över innersta delen av åfäran, vassytor där vassen skall fräsas bort.

Fiskevårdsåtgärder

Död ved och sten tillförs i vattnet för att skapa en varierad botten och lagom turbulens i vattnet. Utanför åfårans mynning i viken placeras risvasar som skapar goda lek- och uppväxtmiljöer för fisk. Kostnaderna går att hålla låga om material kan tas i närområdet. Bland annat kan sten/block och död ved, förslagsvis från nedtagna träd i närheten användas. Ett sätt att hålla nere kostnaderna är också att engagera lokala sportfiskare vid fiskevårdsåtgärder.

Översvämningsytor

Översvämningsytor i vassområdet inne i viken utmed vattendraget skapas med ett amfibiegående fordon som fräser och trycker ned vassen. Eftersom olika arter trivs olika bra beroende på den vegetation som finns så eftersträvas en mosaik av olika vegetationstyper inom fuktängarna med omväxlande kortbetade och tuviga partier.

Areal: 0.35 hektar

Återkommande åtgärder och löpande skötsel

- För att bibehålla öppna vattenspeglar i lagunen kan återkommande skötsel vara nödvändig, framförallt under de första åren. Hur ofta beror på åtgärderens effekt. Skötseln genomförs med en lämplig amfibiegående maskin. Om ej önskad effekt uppnås får en diskussion föras om eventuellt en grävning kommer att vara aktuell.
- Maskinella åtgärder för att upprätthålla översvämningsytorna och vattendragsfåran. Hur ofta beror på åtgärdens effekt men under de första åren bör den utföras minst en gång per år.
- Vid uppkomst av sly kan återkommande röjning vara aktuell. Detta görs under vintertid cirka vart tredje år
- Spängerna och gömslet behöver kontinuerligt underhållas, minst en gång per år. I övrigt lämnas den kvarvarande vassen för fri utveckling. Detta för att skapa livsmiljöer för arter beroende av vass.

Tabell 3. Område 3. Nedan redovisas grova uppskattningar av de olika åtgärdernas kostnader

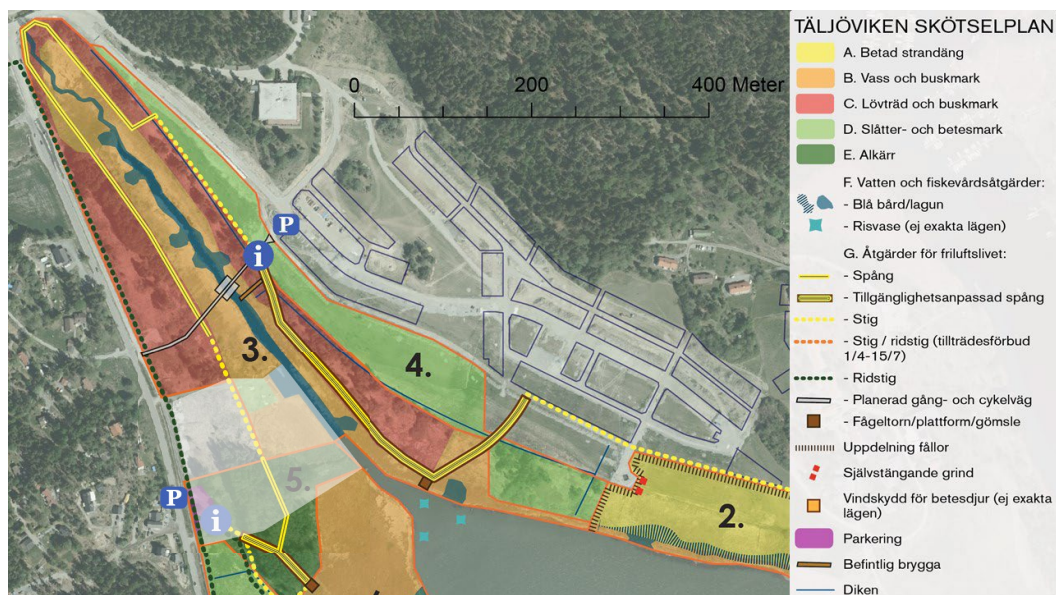
Åtgärd Område 3	Hektar/ meter	Frekvens	Skötsel	Tidpunkt	Uppskattad initial kostnad (kr)	Ungefärlig årlig kostnad första tio år (sek)
Stigar Ca 1m bred, grusad	Cirka 350 meter	–	Årlig tillsyn		126 000 kr	2 000 kr
Spänger Enklare samt tillgängligh etsanpassad e spänger	Cirka 1000 meter	–	Årlig tillsyn	Sen höst/vinter	500 000– 1 000 000* kr	2 000 kr
Fågelgömsle	1 stycken	–	Årlig tillsyn	–	200 000– 300 000** kr	2 000 kr
Röjning av sly	Cirka 2 hektar, punktinsats	Initialt därefter vid behov	Vid behov	Sen höst/Vinter	15 000 – 25 000 kr	5 000 kr
Laguner och grävning av åfåran	1,5 hektar	Varje år upp till 3–5 år	Vid behov efter 5 år	Sen höst/Vinter	200 000– 400 000**** kr	
Vassfräsning och maskinell trampning av vass längs åfåran	130 meter	Initialt därefter vid behov	Varje år upp till 3–5 år	Sen höst/Vinter	genomförd	5 000*** kr
Vassfräsning	Cirka 0,35 hektar	Varje år upp till 3–5 år	Vid behov	Sen höst/Vinter	3 500–6 000 kr	5 000*** kr
Död ved i åfåran	Cirka 15 bitar	Initialt därefter vid behov	Årlig tillsyn	Höst	3 000–10 000 kr	1 000 kr
Sten och block i åfåran	5–10 stycken	Initialt därefter vid behov	Tillsyn vart 2–4 år	Vinter/vår	5 000–10 000 kr	1 000 kr
Information Tillverkning/mo ntering av skylt, Grafisk design av skylt	1 st	Engång			30 000 kr	1 000 kr
Summa (uppskattningar)	–	–	–	–	Cirka 1 080 000– 1 900 000 kr	Cirka 25 000 kr

*= Kostnader för spänger är svåra att ta fram och kan variera väldigt mycket. Bland annat beror kostnaderna på omständigheterna och vilken typ av spänger som anläggs. Generellt är anläggande av spänger dyrt, framförallt om pålning i blöt mark blir nödvändigt. **= Kostnaderna för ett fågelgömsle kan variera stort. Mycket beror på vad för typ av gömsle som önskassamt storleken. ***= återkommande maskinella åtgärder i form av betesputs/fräsning kan bli nödvändiga. Förutom själva utförande kan eventuella etableringskostnader tillkomma vid vassfräsning och vid återkommande åtgärder av laguner och kanaler. ****= Pris behöver säkerställas med offert. Om uppgrävt material är förorenat beräknas deponering kosta 50- 100 kr/m³.

Område 4 – Täljö slåttermark (3,5 hektar)

Målbild

Ett område som idag består av åker med vall får karaktären av en naturlig gräsmark med hög andel örter. Målet är att marken i det längre perspektivet skall hysa ängsväxter och ökad biologisk mångfald. Som alternativ eller komplement till slåtter kan marken också betas. Då krävs stängsling och vindskydd för djuren.

I södra delen av område 3 är möjligheterna till att genomföra skötselförslagen inte säkerställda, utan ska ses som ett förslag (mjölkvitt överlägg)

Åtgärder av engångskaraktär

Insådd av ängsväxter i kanterna, ca 2 meter in från kanten.

Återkommande åtgärder och löpande skötsel

Årlig slåtter med upptag vid två tillfällen, i juni och juli/augusti. Eventuell återkommande insådd av ängsarter.

Tabell 4. Område 4. Nedan redovisas grova uppskattningar av de olika åtgärdernas kostnader

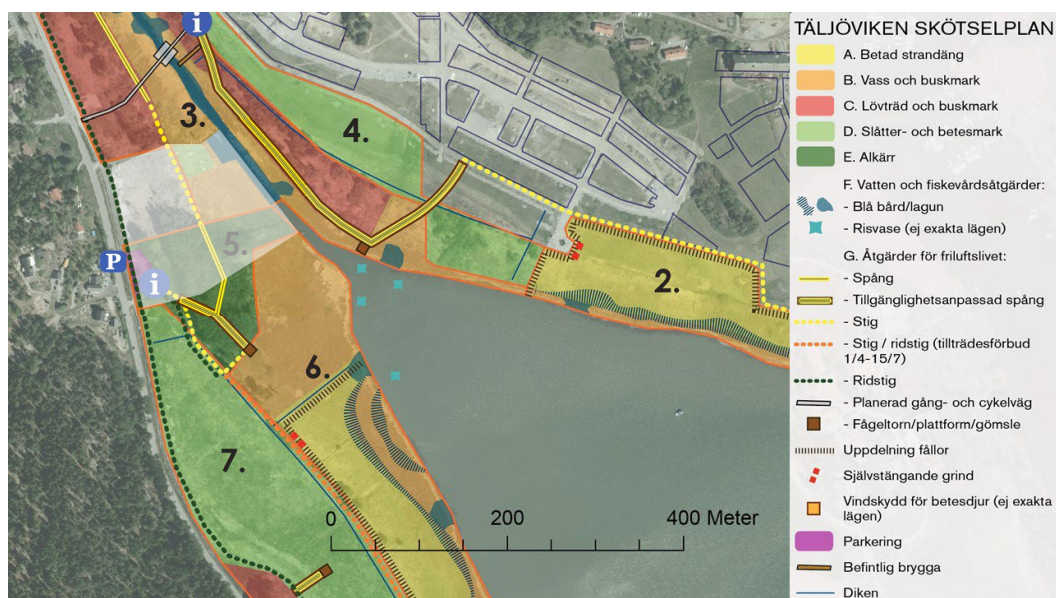
Åtgärd Område 4	Hektar/meter	Frekvens	Skötsel	Tidpunkt	Uppskattad initial kostnad (kr)	Ungefärlig årlig kostnad första tio år (sek)
Spång Tillgänglighets- anpassad	Cirka 50 meter	–	Årlig tillsyn		25 000 - 50 000 kr.	2 000 kr
Röjning av sly	Cirka 1,5 hektar	Initialt därefter vid behov	Vid behov	Sen höst/Vinter	15 000–25 000	5 000 kr
Slåtter	3,5 hektar	Två tillfällen per år.		Juni och juli/augusti	-	35 000 kr
Insådd av ängsväxter	Cirka 1 hektar	Engång	Vid behov	April-maj	50 000 kr	-
<u>Summa</u> <u>(uppskattningar)</u>	–	–	–	–	<u>Cirka 90 000 – 125 000 kr</u>	<u>Cirka 42 000 kr</u>

*= Kostnader för spånger är svåra att ta fram och kan variera väldigt mycket. Bland annat beror kostnaderna på omständigheterna och vilken typ av spånger som anläggs. Generellt är anläggande av spånger dyrt, framförallt om pålning i blöt mark blir nödvändigt.

Område 5 – Alkärr (2 hektar)

Målbild

En naturligt uppkommen klubbalskog med grova träd, sockelbildning och död ved. Alskogen utgör en viktig miljö för mossor, svampar och fåglar. Inne i skogen planeras ett system av spänger som kommer in från vassbältet i nordväst och sedan mynnar på alkärrets södra sida vid ett fågeltorn riktat mot strandängarna i område 7. Alen får växa fritt och i skogen finns stora mängder död ved.

I delar av område 3 och 5 är möjligheterna till att genomföra skötselåtgärder inte säkerställda, utan ska ses som ett förslag (mjölkvitt överlägg)

Engångsåtgärder

Spänger

Stig cirka 150 meter. Spång cirka 100 meter. Tillgänglighetsanpassad spång cirka 100 meter.

Fågeltorn

Ett fågeltorn placeras strax intill alkärret i anslutning till område 6.

Återkommande åtgärder och löpande skötsel

- Spängerna och fågeltornet måste underhållas varje år.

Tabell 5. Område 5. Nedan redovisas grova uppskattningar av de olika åtgärdernas kostnader

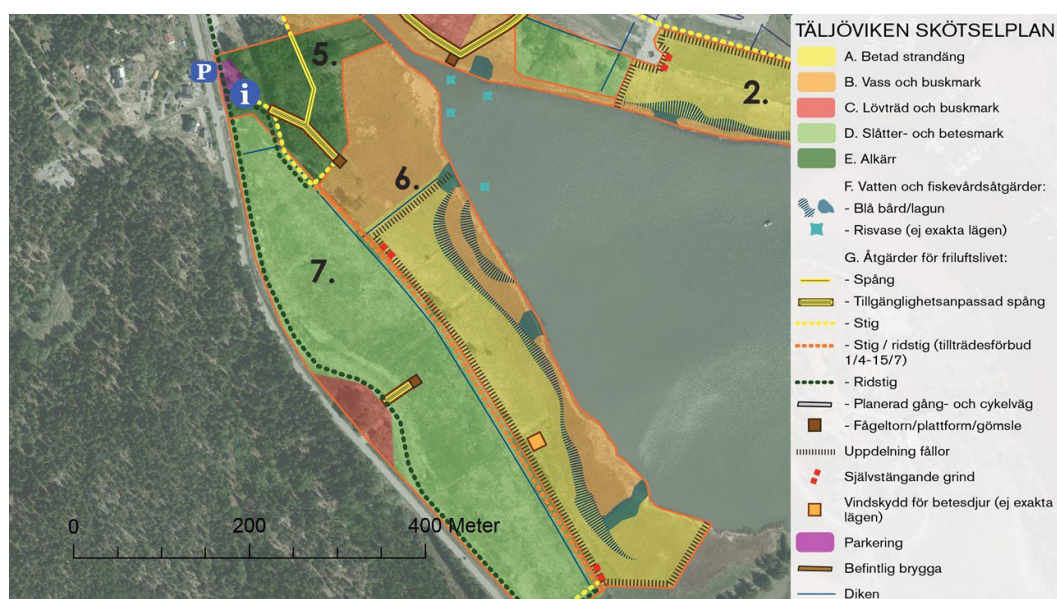
Åtgärd Område 5	Hektar/ meter	Fre- kvens	Sköt- sel	Tid- punkt	Initial kostnad (kr)	Ungefärlig årlig kostnad första tio år
Stigar Ca 1 m bred, grusad	150 meter	-	-	-	54 000 kr	2 000 kr
Spänger Enklare samt tillgänglighets- anpassade spänger	200 meter	–	Årlig tillsyn	–	100 000– 200 000 kr.	2 000 kr
Fågeltorn	1 st.	Engångs	Årlig tillsyn	Sen höst/ Vinter	800 000– 1 000 000* kr.	2 000 kr
Information Tillverkning/montering av större skylt, Grafisk design av större skylt, layout av folder	1 st	Engång			45 000 kr	1 000 kr
Parkering Ca 8 bilar, grusad yta	0,2 hektar	Engång			1100 000 kr	2 000 kr
<u>Summa (uppskattningar)</u>	–	–	–	–	<u>2 100 000 – 2 400 000 kr</u>	<u>Cirka 9 000 kr</u>

*= Kostnader för fågeltorn kan variera väldigt mycket. Bland annat beror kostnaderna på tornets storlek, utförande och behov markarbete samt om pålning i blöt mark blir nödvändigt.

Område 6 – Svinninge strandäng (7,2 hektar)

Målbild

Välbetad strandäng med mindre översvämningar årligen. Strandängen är öppen med naturlig zonering av vegetationstyper. Floran och fågelfaunan är typisk för hävdade strandängar. Strandängen är på sina håll tuvig orsakad av bete och tramp. Mellan vassen och fuktängen återfinns den karakteristiska blå bården som utgör lekområden för ett flertal fiskarter. Från fågeltornet och plattformen har man god uppsikt över strandängarna och Täljövikens öppna vatten. I den norra delen närmast fågeltornet lämnas ett område med vass för att gynna vasslevande arter. Som alternativ eller komplement till bete kan marken också skötas genom slätter.

Engångsåtgärder

Vassfräsning

Den blå bården och strandängarna skapas genom vassfräsning/putsning med ex. ett amfibiegående fordon. I torrare partier kan en traktor med slaghack användas. Slaghack är ett vanligt jordbruksredskap som används vid putsning av betesmarker och hackat material kan sprutas upp i en efterföljande vagn. För att åstadkomma bra förutsättningar för en blå bård bör vassen fräsas/tryckas ned en bit ut i vattnet. Viktig är att behålla områden med tuvor. Eftersom olika arter trivs olika bra beroende på den vegetation som finns så eftersträvas en mosaik av olika vegetationstyper inom fuktängarna med omväxlande kortbetade och tuviga partier.

Areal: 3.2 ha

Laguner och kanaler (4 stycken)

Lagunerna i vassen skapas med hjälp av ett amfibiegående fordon som fräser/trampar ner bladvassen. Viktigt att tänka på är att lagunerna får ett så naturligt utseende som möjligt. 3 utav lagunerna ska ha kontakt med den blå bården.

Areal: 0.3 ha

Röjning av vedartad vegetation

Träd, och i viss mån högre buskage, utgör goda sittplatser för rovfåglar och kråkfåglar, vilket ger dessa en alltför god utgångspunkt i jakten på fågelungar. Det är därför viktigt att ta ner alla träd och höga buskage i de betesmarker där man vill utveckla ett rikt fågelliv

Stängsling och bete

Strandängsområdet stängslas in, cirka 4,5 hektar bete. Stättor/självtängande grind anordnas.

Längd: 850 meter

Självtängande grindar eller stättor: 3 stycken

Betesdjur: 6-7 dikor med kalvar eller motsvarande

Stigar och spänger

I området skapas en stig längs med områdets västra sida. För att inte störa fågellivet får inte stigen användas mellan 1/4 -15/7.

Längd: 650 meter

Vindskydd för betande djur

Ett vindskydd om cirka 35 kvm uppförs för de betande djuren.

Återkommande åtgärder och löpande skötsel

Bete med lättare köttraser är den enskilt viktigaste naturvårdsinsatsen i ett område som detta. Viktigt är att säsongen efter genomförda åtgärder som vassfräsning och betesputsning betas. De första fem åren är ett högt betestryck viktigt för ett lyckat slutresultat. För att kunna få möjligheten att styra betet skapar man två fällor.

- För att bibehålla en öppen vattenspiegel i lagunen kan återkommande maskinella åtgärder vara nödvändig, framförallt under de första åren. Skötseln genomförs med lämplig amfibiegående maskin. Om ej önskad effekt uppnås får en diskussion föras om eventuellt en grävning kommer att vara aktuell (översta lagret med rotfilt avlägsnas).

- Den blå bården och strandängarna hålls öppna med hjälp av betesdjuren, helst köttdjur som är lämpade för ändamålet. Om betet inte blir tillräckligt kan återkommande fräsningar vara nödvändiga.
- Stängslen kommer behövas underhållas. Sly och buskar kan behövas hållas efter allteftersom de växer upp.

Tabell 6. Område 6. Nedan redovisas grova uppskattningar över de olika åtgärdernas kostnader

Åtgärd Område 6	Hektar/ meter	Frekvens	Skötsel	Tidpunkt	Uppskattad initial kostnad (kr)	Ungefärlig årlig kostnad första tio år (sek)
Vassfräsning Blå bård genom vassfräsning/bete /maskinell trampning*	Cirka 3,2 hektar Blå bård cirka 0,4 hektar	Initialt därefter vid behov Vart 5-10e år	Årligt bete	Nov-Feb	40 000–90 000 kr	20 000** kr
Laguner	Hektar 0,3	Varje år upp till 3–5 år	Vid behov efter 5 år	Sen höst/Vinter	100 000– 200 000** kr	
Bete med 9 dikor med kalv eller motsvarande	4,5 hektar	Årligen	Daglig tillsyn	Maj-Okt	-	60 000 kr
Röjning av sly	Cirka 1 hektar	Initialt därefter vid behov	Vid behov	Sen höst/Vinter	15 000–25 000	5 000 kr
Stängsling	Ca 900 meter	Engångs	Årlig tillsyn	–	13 500- 190 000 kr	3 000 kr
Självstängande grind/ stättor	2 st	Engång			15 000 kr	1 000 kr
Vindskydd för betande djur	Cirka 35 kvm	Engångs			150 000 – 200 000 kr	2 000 kr
Stigar	650 meter	-	-	-	234 000 kr	2 000 kr
<u>Summa</u> <u>(uppskattningar)</u>	–	–	–	–	<u>Cirka 560 000–</u> <u>950 000 kr</u>	<u>Cirka 92 000</u> <u>kr</u>

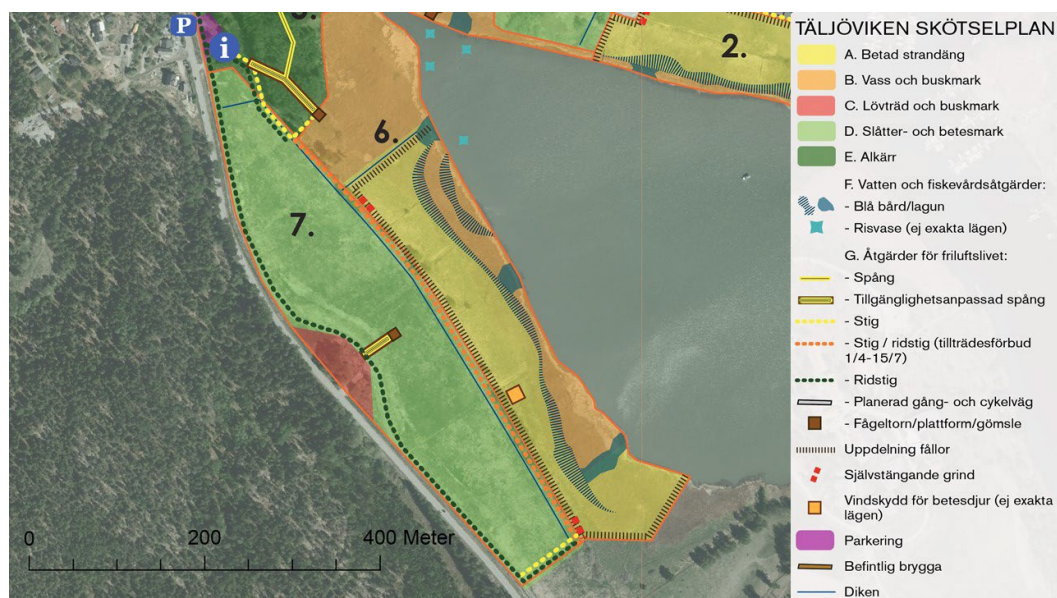
*= Blå bård skapas med hjälp av betesdjuren och av vassfräsningen men kan vid behov fräsas extra om ej önskvärd effekt uppstår. Förutom själva utförande kan eventuella etableringskostnader tillkomma. **= Om betet inte blir tillräckligt kan återkommande maskinella åtgärder i form av betesputs/fräsning vara nödvändiga. Förutom själva utförande kan eventuella etableringskostnader tillkomma vid vassfräsning och vid återkommande åtgärder av laguner och kanaler. Pris behöver säkerställas med offert. Om uppgrävt material är förorenat beräknas deponering kosta 50-100 kr/m³.

Område 7 – Svinninge slåttermark (8 hektar)

Målbild

Hävdad gräsmark med väl avbetad eller avslagen ört- och gräsvegetation. Avslaget material tas bort från platsen för att minska näringsinnehållet på marken. Målbilden för markerna är att de ska bli mer örtrika med större artmångfald än idag. Idag är det åker med permanent vall eller kultiverad betesmark på näringsrik lerjord. På sikt kan marken övergå till att betas i likhet med strandängarna om det går bra att få tag i betesdjur. Då krävs stängsling och vindskydd för djuren.

Plattformen för fågelskådning skall vara tillgänglighetsanpassad med en tillgänglighetsanpassad spång från gång- och cykelvägen.

Engångsåtgärder

Slåttermark

Insådd av ängsväxter.

Åkerholme

Mellan Svinningevägen och gång- och cykelvägen ligger en tidigare åkerholme. Här skall trädvegetationen sparas men lövsly röjas. Buskar som utgör skydd för småfågel sparas. Säl, oxel och rönn skall prioriteras att sparas.

Spång och fågelskådningsplattform

En tillgänglighetsanpassad fågelskådningsplats i form av en plattform planeras vid sidan om gång- och cykelvägen intill åkerholmen.

Ridstig

Längs med gång- och cykelvägen planeras en ridstig som skall löpa längs med hela planområdet upp till rondellen i den norra delen.

Återkommande åtgärder och löpande skötsel

- Slätter sker minst två gånger per år relativt sent på säsongen, någon gång i slutet av juli-början av augusti. Detta för att blommande annueller skall hinna blomma och sätta frö. Viktigt är att ytorna inte skall gödslas. Detta gäller oavsett val av gödselmedel. Alternativt bete med nöt, får eller hästar
- Stig och fågeltorn kräver underhåll och tillsyn minst årligen.
- Slyröjning på åkerholmen behöver göras återkommande med ett par års mellanrum.

Tabell 7. Område 7. Nedan redovisas grova uppskattningar över de olika åtgärdernas kostnader

Åtgärd Område 7	Hektar/m eter	Frekvens	Skötsel	Tidpunkt	Uppskattad initial kostnad (kr)	Ungefärlig årlig kostnad första tio år (sek)
Slätter	Cirka 8 Hektar	Två gånger per år	–	Juni, slutet av juli/ början av augusti	100 000 kr Tuvfräsning	80 000 kr
Röjning av sly	Cirka 0,5 hektar	Initialt därefter vid behov	Vid behov	Sen höst/Vinter	5 000–8 000 kr	2 000 kr
Fågelskådnings- plattform		Engång	Årlig tillsyn		150 000– 200 000* kr	2 000 kr
Spång Tillgänglighets- anpassad	Cirka 50 meter	–	Årlig tillsyn		25 000 - 50 000 kr.	2 000 kr

Ridstig 1 meter bred. Går längs Svinningevägen genom flera områden	1,3 km				550 000 kr	2 000 kr
<u>Summa</u> <u>(uppskattningar)</u>	–	–	–	–	<u>Cirka</u> <u>830 000 –</u> <u>910 000 kr</u>	<u>Cirka 88 000 kr</u>

*= Kostnader för fågelskådningsplattform kan variera väldigt mycket. Bland annat beror kostnaderna på plattformens storlek, utförande och behov markarbete samt om pålning i blöt mark blir nödvändigt.